AÑA 10

2

FEBRUARI 1979

skol & komunidat

SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA
SIMAR

AÑA 10 - NO. 2
FEBRUARI 1979

skol i komunidat

sindikato di maestronan di aruba

DI DOS EDISHON

Ku nos numero pasá algo masha straño a pasa. Nos a kaba di reparti esaki na diferente lugarnan di venta i den tempo rekort tur a wordu bendí. Asta tabatin personanan ku a bin kantor di Simar pa kumpra e numeronan aki na gran kantidat. Ta parse ku un tal persona kier a kumpra tur pa asina evita ku pueblo por lesa e artikulo. Pa e motibo aki nos kier a reimprimi e tan famoso artikulo aki pa nos fiel lektornan ku tin kustumber di kumpra Skol i Komunidat ku no a haya chens di lesé.

* * * * * * * * * * * * *

redaktie

j. jutten, j. j. coutinho, r. r. kelly, a. vrolijk, m. winklaar, m. guda en f. booi

redaktie-adres:
paradera 82

bank:
a.b.n., banknr. v. 62583
t.n.v. "vorm"

layout en fotografie:
r. de graaff

drukker:
v.a.d.

abonnementen:
ned. antillen NAf. 12,50 per jaar
nederland NAF. 16,— per jaar
overige landen NAf. 17,— per jaar

simar

SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA
zuidstraat 11, oranjestad,
p.o.b. 582, oranjestad,
tel. 4219

BESTUUR

MADONNA STEPHENS, voorzitter
CARLA KELKBOOM, sekretaris
HENK WEUSTINK, penningmeester
VERONICA PAUL, 2e sekretaris
MERCEDES VAN DER HANS-ORMAN, 2e penningmeester

sekretaresse kantoor:
mevr. f. alexander

vergaderplaats:
zuidstraat 11
tel. 4219; simar-leden die hier willen vergaderen kunnen de sleutel op het kantoor afhalen

banken:
banco barclays antiliano v-224-1
algemene bank nederland v-62503

nieuwe leden:
kunnen iedere dag opgegeven worden op het kantoor, zuidstraat 11

Kommunikatie

Kommunikatie is een noodzaak en een slechte kommunikatie is de oorzaak van heel wat misverstanden.
Wij moeten konstateren dat er overal om ons heen sprake is van slechte of zelfs helemaal geen kommunikatie.
Wij beperken ons hier nochthans tot de slechte kommunikatie op ons eigen terrein, dus binnen het Onderwijs.
Om maar ergens te beginnen:
— Er bestaat een slechte kommunikatie tussen de mensen op het Departement onderling. Ieder bemoeit zich met zijn eigen vakje en het belang om van elkaars aktiviteiten op de hoogte te zijn, wordt niet gezien.
— Er bestaat een slechte kommunikatie tussen het Departement en het Onderwijsveld. Wordt er op bepaald terrein iets gedaan, dan haalt men alleen de mensen erbij die er op dat moment iets mee te maken hebben, met voorbijzien van het feit dat in het belang van het Onderwijs eenieder op de hoogte dient te zijn van al hetgeen er gaande is.
— Er bestaat een slechte kommunikatie tussen de scholen onderling. Mensen werkzaam op verschillende schooltypes weten niet wat er bij elkaar allemaal omgaat.
En tenslotte: de leerkrachten zijn mede debet aan de algehele slechte kommunikatie, omdat zij niet lezen of niet goed lezen.
In het belang van deze o.i. onmisbare kommunikatie, die zou kunnen leiden tot verbetering van heel wat slechte situaties binnen ons Onderwijs willen wij erop wijzen dat goed lezen een eerste vereiste is om tot een betere kommunikatie te komen.
Het is niet zo dat er helemaal geen informatie doorgespeeld wordt, maar van hetgeen er verstrekt wordt, wordt vaak geen gebruik gemaakt.
Binnen de vakbond ondervinden we dat steeds weer aan den lijve. De leden krijgen de nodige informatie, maar hebben vaak geen tijd of misschien zelfs geen zin om te lezen.
Een vreemde instelling voor mensen die juist uit hoofde van het door hun gekozen beroep toch dankbaar gebruik zouden moeten maken van alle informatie die zou kunnen leiden tot een verbetering van hun werk.
In een vergadering met Minister Frank (5 jan. j.l.), is van haar zijde de toezegging gedaan dat de vakbond ten alle tijde voor alle informatie bij het Departement terecht kan. Wij zullen hier dankbaar gebruik van maken, maar realiseren ons tezelfdertijd dat hier het leesprobleem weer om de hoek komt kijken. Immers, informatie zoeken en doorspelen zet, als die niet gelezen wordt, geen zoden aan de dijk.

Vergadering met Minister Frank

Deze vergadering vond plaats op 5 jan. j.l.
Er waren 6 agendapunten t.w.:
1. Decentralisatie van het Onderwijs.
2. Het algehele funktioneren van het Departement van Onderwijs.
3. Inspektie HAVO/VWO en MAVO san Nicolas.
4. Beleidsnotacommissie.
5. Protocol '75.
6. Examens op 27 april en 1 mei.

De examens op 1 mei gaan gewoon door.

AD 1.

O.i. wordt de planning op Onderwijsgebied bemoeilijkt door de huidige struktuur.
De beslissingsbevoegdheid ligt nu bij twee instanties n.l. bij de Centrale Regering en bij het eilandgebied.
Bovendien heb je daarnaast nog de bijzondere schoolbesturen. Het gevolg is in veel gevallen het alombekende afschuifsysteem.
In het regeerakkoord van het huidige kabinet is ook het woord decentralisatie gevallen, maar volgens de Minister moest daar nog gestalte aan gegeven worden. Dit nu, is de taak van de onlangs geïnstalleerde beleidsnotacommissie.

AD 2.

Op het Departement weet men van elkaar niet waar men mee bezig is en men betrekt steeds kleine groepjes mensen uit het veld bij bepaalde werkzaamheden. Wij zijn de mening toegedaan dat iedereen het recht heeft volledig ingelicht te worden aangaande alles wat er binnen ons Onderwijs gebeurt.
Volgens Minister Frank raakte de Simar hier inderdaad een zwakke plek van het Departement.
Hierbij haalde ze het regeerakkoord aan waarin o.a. ook opgenomen de reorganisatie van verschillende Departementen, waaronder het Departement van Onderwijs. Men is hier inmiddels aan begonnen n.l. op het terrein van voorlichting en dokumentatie om uiteindelijk te komen tot de opzet van een goed voorziene bibliotheek waar alle bij het Onderwijs betrokkenen vrijelijk toegang zullen hebben.
Verder is zij van mening dat het Departement en de vakbond elkaar hier van dienst

kunnen zijn in het kader van een goede kommunikatie.
De vakbond zou dan de nodige informatie door kunnen spelen naar het veld. Momenteel kampt het Departement met een onderbezetting en gebrek aan kader.

AD 3.

Wij konden niet meer helemaal bijhouden wie nou inspekteur was voor welke scholen. Het blijkt er momenteel als volgt uit te zien: de heer O. Boekhoudt is inspekteur voor het basisonderwijs en het MAVO-San Nicolas.
De heer Peterson doet naast zijn taak als Onderwijsdirekteur ook het HAVO/VWO. Per 1 augustus hoopt men een nieuwe inspekteur voor het basisonderwijs erbij te krijgen.
Men had per 1 januari iemand aangetrokken voor het basisonderwijs, maar dat is door moeilijkheden met het schoolbestuur waar betrokken persoon werkzaam is, niet doorgegaan.

TELEGRAM

RUT 26 DEZER HOUDENDE HET VERZOEK U VOORSTELLEN BETREFFENDE INDEXERING AAN TE BIEDEN MOGE WORDEN BERICHT DAT OVERLEG INZAKE EEN DEFINITIEF INDEXERINGSSYSTEEM MET BESTUURSCOLLEGES VAN EILANDGEBIEDEN ARUBA EN CURACAO TOT DE CONCLUSIE HEEFT GELEID DAT HET ONDER DE HUIDIGE OMSTANDIGHEDEN GELET OP FINANCIELE POSITIE VAN DE OVERHEID NOODZAKELIJK IS HET HUIDIGE INDEXERINGSSYSTEEM VOORLOPIG TE HANDHAVEN T.W. VOLLEDIGE AANPASSING MET HET STIJGINGSPERCENTAGE VAN DE GEZINSCONSUMPTIE TOT EEN BEZOLDIGING VAN F. 13.000,– PER JAAR EN BOVEN DIE BEZOLDIGING VERDER AFGETOPT STOP.

AD 4.

In de in december l.l. geinstalleerde beleidsnotacommissie hebben zitting de volgende personen:
de heer J. Veeris - voorzitter, de heer V. Harte - sekretaris, de heer R. Harms, de heer R. v. Breet, de heer Francisca en de heer Lamp.
De commissie komt voort uit het voornemen van de Regering het Onderwijs te herstruktureren. De taak van de commissie zal zijn het voeren van een dialoog met alle bij het Onderwijs betrokken groeperingen om te onderzoeken:
— wat de in het Antilliaanse Onderwijs levende problemen zijn,
— wat de richtingen zijn voor de oplossingen die men voor deze problemen ziet.

Op grond van de verkregen informatie die men gaat inventariseren moet een diskussie op gang komen, aan de hand waarvan men een nota voor de Regering opstelt.
Deze nota zal een macro-visie op het Onderwijs bevatten met daarin de voorwaarden om te kunnen komen tot de formulering van een beleid. Het is niet de bedoeling om hierin alleen te wijzen op de knelpunten in het huidige systeem, doch het moet een integrale visie worden.
Van onze kant werd gewezen op het essentiële verschil tussen herstruktureren en het aanbrengen van veranderingen in de huidige struktuur. Het laatste komt namelijk al te vaak neer op lapwerk.
Bovendien willen wij graag een tijdslimiet zien en wij zullen de zaak dan ook blijven volgen om te verhoeden dat het een doodgeboren kind wordt.
Wij zullen in ieder geval onze volle medewerking geven en om onze gesprekken met de commissie zo vruchtbaar mogelijk te maken is het nodig precies te weten wat het onderwijsveld denkt over de Onderwijssituatie, de problemen die gesignaleerd worden en de mogelijke oplossingen die men misschien in gedachten heeft.
Vandaar dat wij weer wijzen op de noodzaak van uw bijdrage en het belang in het kader daarvan de vergaderingen met de sekties bij te wonen.
Voor de 18e januari hebben we de mensen van het huishoudonderwijs uitgenodigd. In de volgende Skol i Komunidat hopen wij u te kunnen vertellen dat de opkomst groot is geweest.

AD 5.

Door de Regering is besloten op zeer korte termijn de afhandeling van het Protocol voort te zetten. Na de staking van '75 is in het Protocol de onderwijsbonden inspraak op landsniveau toegezegd op rechtspositioneel alsmede op onderwijsgebied. De institutionalisering van deze inspraakorganen is echter tot op heden nog geen feit.
De vorige maand heeft de Regering nu een Commissie in het leven geroepen bestaande uit de heren Curiel van Personeelszaken, Mr. Dip en Mr. van Harte die aan de Regering advies moet uitbrengen over de voorstellen die er al liggen met betrekking tot het G.O.-Land (rechtspositioneel inspraakorgaan).
Indertijd was er een onderwijscommissie die zich bezig heeft gehouden met een in te stellen onderwijsraad (inspraakorgaan op onderwijsgebied).

1979: protocollen uit de ijskast.

Zij moesten een afgerond advies indienen bij de Regering wat evenwel niet is geschied. Zij konden het over bepaalde punten toen niet eens worden en kwamen met meerdere alternatieven.
Nu heeft de heer van Harte (onderwijsjurist) de opdracht gekregen deze te bestuderen en de Regering hierover advies uit te brengen. Op 24 januari a.s. wil de Regering hierover praten met de Onderwijsbonden.

AD 6.

Volgens Minister Frank heeft het Departement in september gereageerd, op het feit dat er op 1 mei examen zou zijn. Men kon het evenwel niet meer veranderd krijgen. Het Departement verzuimde toen echter dit aan de Minister door te geven, waardoor men later niet meer op tijd was om op Regeringsniveau te reageren. Nadat begin december geprotesteerd werd door de VLC is wederom door tussenkomst van de heer Sprockel die tóch naar Nederland ging geprobeerd verandering te bewerkstelligen. Dit is uiteindelijk niet gelukt.
Het alternatief was: eigen examens maken. Daarvoor is het nu, volgens Minister Frank, echter te laat.
In een vergadering die gehouden is met de direkteuren en rektoren van de scholen — die eerst hun leerkrachten moesten polsen — is de algemene beslissing gevallen het examen dan toch maar op 1 mei doorgang te laten vinden. De bereidheid om eigen examens te maken was er wel, maar zoals al eerder gezegd: de tijd is te kort.

Voor 27 april heeft men de volgende oplossing: de examens worden 1 dag eerder gehouden van 8.00 - 10.00 uur. Dit kan alleen niet voor het HAVO, omdat die op 27 april een tekstverklaring op het rooster hebben staan.

Op Aruba zal dan het examen in een der hotels afgenomen worden. Op Curacao is men doende een andere lokaliteit te vinden. Het probleem van de surveillanten voor 1 mei probeert men intern op te lossen. Als uiterste middel denkt men over het inschakelen van ambtenaren die belast zullen worden met de surveillance.

Wij zien de nu ontstane situatie als force majeure en voortgekomen uit een niet voldoende alert zijn van het Departement van Onderwijs.
Bovendien pleiten wij Nederland ook niet vrij, daar zij al jaren op de hoogte zijn van het feit dat 1 mei op de Antillen een officiële feestdag is. Wij zijn de mening toegedaan dat dit alles wel een belangrijke les is, namelijk dat het de hoogste tijd wordt dat we serieus gaan denken over eigen examens.
(Inmiddels is het probleem "27 april" achterhaald, daar men nu toch maar besloten heeft de verkiezingsdatum te verzetten. Daar hadden ze ook eerder op kunnen komen).
Naast deze agendapunten zijn nog enkele andere punten ter sprake gekomen:
— de wetgeving.
Wij wilden graag de reden weten waarom de landsverordening kleuteronderwijs niet behandeld is.
De reden is dat men op het laatste moment een punt ontdekte waardoor behandeling niet mogelijk was.
Het was een punt waar financiële konsekwenties voor de eilandgebieden aan vast zat, n.l. het splitsingsgetal.
Er gaat nu een rappèlbrief naar de eilandgebieden, waarna het geheel weer naar de Staten gaat en men hoopt deze landsverordening dan in februari onder de hamer te brengen.
Wij tekenen hierbij aan dat dit argument bij ons toch zéér vreemd overkomt, als je weet dat deze wet er al 17 jaar ligt en men dan op het allerlaatste ogenblik nog een punt ontdekt waardoor hij niet behandeld kan worden.
Daar hebben ze dan toch tijd genoeg voor gehad, zou je zo zeggen. Overigens gaf Minister Frank direkt toe, dat de aangenomen wetten niet de ideaalste zijn, maar volgens haar zeggen kunnen we er op voortbouwen.
— Aktes lerarenopleiding.
N.a.v. herhaald aandringen van leden die op de lerarenopleiding een akte behaalden, doch nog steeds niet weten hoe het met de betaling zit en ook n.a.v. de moeilijkheden op de MTS op Curacao, waar men naar behaalde aktes betaald werd, maar onlangs deze beslissing werd ingetrokken, hebben wij weer aangedrongen op een zo spoedig mogelijk uitzoeken en afhandelen van deze kwestie.
Het wachten is nu op het advies van het Departement. Wij blijven er achterheen zitten.

Telegram

Woensdag 24 januari a.s. om 15.00 uur vindt een vergadering over de uitwerking van het Protocol Regering-VLA/VLC 1975 plaats stop Aan deze vergadering nemen deel de Minister van Onderwijs en betrokken onderwijsvakbonden stop Uw bestuur wordt hierbij uitgenodigd voor deze vergadering.
MINOND

Noot van de redaktie:

Er zijn zeker weer gauw verkiezingen?

van het BESTUUR

"What you don't know, can hurt you"

In de volgende rubriek willen we enkele puntjes onder uw aandacht brengen waar we mee geconfronteerd zijn of het zijn zomaar losse gedachten; kleine regelingen die normaal vaak aan de aandacht ontsnappen.

Laatst voelde iemand zich bezwaard omdat zij moest gaan werken en haar kind doodziek alleen thuis moest laten. De buurvrouw moest er dan maar op letten. In zo'n geval kunt u zich beroepen op art. 26 I i van Publicatieblad 1969 no. 44. Uw rechten op vrijstelling van dienst vindt u uitgebreid in Skol i Komunidat van november 1978. Vaak is echter het probleem, hoe zo'n regel te interpreteren.

Nog niet zolang geleden werd het volgende bij ons naar voren gebracht. De vader van een collega is op vrijdag overleden en de begrafenis vond op zaterdag plaats. De collega heeft nu, gebaseerd op P.B. 1969 - 44 art. 26 i j, vrijdag en maandag vrij van dienst genomen. Het desbetreffende schoolbestuur zag geen reden voor vrijstelling van dienst op maandag en heeft dan ook deze dag niet uitbetaald. U moet wel aan kunnen tonen dat u deze dag(en) nodig hebt voor werkzaamheden voortvloeiende uit het sterfgeval.

Heeft u al eens uitgerekend hoelang u voor de klas staat. Ook leerkrachten die al 25 jaar voor de klas staan hebben recht op "de bekende envelop" (1 maand salaris). Meestal moet het schoolbestuur even gewaarschuwd worden dat een van hun leerkrachten al 25 jaar voor de klas staat. Het is in zo'n geval jammer dat de desbetreffende persoon er zelf om moet vragen (of om moet laten vragen).

Wanneer u in gemeenschap van goederen bent getrouwd bent u ook aansprakelijk te stellen voor de schulden van uw echtgeno(o)t(e). Beslaglegging op het salaris van een collega is voorgekomen, omdat de echtgenoot, — buiten haar medeweten, — schulden had gemaakt en die nu op de vrouw werden verhaald. Vooral wanneer een echtscheidingsprocedure begint, laat u dan in deze zaken door een rechtskundig adviseur voorlichten.

Sluit het behalen van een onderwijsakte niet alleen af met een daverend feest, maar geef het ook door aan uw schoolbestuur.

Vergeet ook niet uw schoolbestuur in kennis te stellen dat u bereid bent volgend schooljaar weer te werken, wanneer uw benoeming op 31 juli afloopt. Vraag ook in de loop van dit schooljaar hoe uw kansen voor volgend jaar zijn. U wordt dan op 1 aug. niet voor een onaangename verrassing geplaatst.

Tot zover enkele feiten en losse gedachten van leden of van onze kant. Wanneer u vragen of hints heeft, laat het ons even weten. Bel op, schrijf een briefje of kom even langs. Het is meestal maar even een weet.

School di Ayo:

Suscritonan, cabesante, maestro y maestranan di Martinusschool, Maria Goretti College y St. Franciscakleuterschool di Paradera, kier a trece lo siguiente na conocemento di comunidad en general y na autoridadnan concerní en particular.
Apesar di cu oficialnan di gobierno anteriormente ya pa varios biaha caba a haci un estudio profundo, pa mira cu si ta hustificá pa traha un school na Ayo y relacioná cu esaki a producí raportnan negativo, sinembargo ta ser decidí pa traha e school aki. Destaho publico ya ta dilanti porta!
Despues di un investigacion na e schoolnan rond di Ayo, nos tambe a bin na e conclucion cu ta incomprendible, cu comunidad mester paga asina tanto pa algo cu ta completamente innecesario.
Cu awe, aña 1979, e school na Ayo a bira innecesario ta pa e simple motibo cu e cantidad di mucha a bira y ta birando cada aña mas poco. Aki bow ta sigui un tabel den cual nos por apreciá esaki desde 1968 te cu awe. Den e penúltimo columna por mira e caída di alumno (1968-1978) expresá den porcentahe y den e último columna e klasnan bashí caba a consequencia di esaki na e diferente schoolnan básico.

SCHOOL		Cantidad di alumnos				%	Klasnan bashí
		1968	1972	1976	1978		
St. Janschool	Sta. Cruz	234	192	138	112	52	2
Mariaschool	"	610	498	426	420	31	2
Colegio San Hosé	"	670	492	333	300	55	2
Martinusschool	Paradera	315	253	201	177	44	4
Maria Goretti College	"	315	268	217	195	38	3
TOTAL		2144	1703	1315	1204	44	13

1.2 MIYON FLORIN pa un projecto innecesario!

E cifranan simplemente ta papia pa nan mes! Cu énfasis mester ser remarcá, cu e proceso aki ainda no a terminá. Por ehempel, Maria Goretti College lo bay cay cu 25 alumno mas, entrante e aña escolar nobo na augustus: 48 alumno lo caba school y 23 lo drenta 1e klas, ya cu tin solamente 46 kleuters destiná pa e 1e klasnan di e 2 schoolnan básico na Paradera. Consequencia: 8 klas bashí na Paradera só. Pues en total 14 klas bashí na e schoolnan más serca di Ayo . . . dos (2) school completo! No obstante esaki gobierno ta dicidí pa pone otro school cu 6 klas mas na Ayo, cu lo costa comunidad 1.2 miyon florin na construccion y despues mas pa mantenecion!
Motibonan pa cual e cantidad di alumnonan a baha ta lo siguiente:

a. Planeamente di famia.
Awendia un famia ta desea di mantené 2 te 3 yiu, no mas. Famia grandi di 7, 8 y 9 yiu ya ta for di moda. Y esaki no ta na Sta. Cruz y Paradera so! Te hasta tin school cu a sera porta caba den otro distritonan.

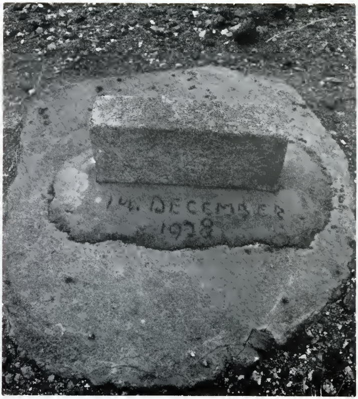
b. Apertura di *Cacique Macuarimaschool* na Macuarima (aug. 1970) tabatin su influencia riba e schoolnan di Sta. Cruz.

c. Apertura di *Colegio Ora Ubao* na Tanki Leendert (aug. 1972) a afectá naturalmente muy en particular schoolnan di Paradera.

d. Casnan di Pueblo na Dakota, Madiki y Noord. Varios famia a muda pa e distritonan aki. Logicamente e mayornan aki ta pone nan yiu na e school cu ta situá mas serca di cas.

E poco muchanan cu a keda procedente di e distritonan mas lew, manera Ayo, Rooi Prikichi y Matividiri (mas o menos 10 mucha pa aña escolar!) tin transportacion, pero inadecuado; sea cu nan mayornan o sea cu un auto particular cu ta transportá mucha. Si e projecto "transportacion publico (?)" ser ehecutá, lo no tin problema mas tampoco. Reglanan di vrijstelling o rebaha di pago por ser aplicá riba famianan di poco recurso.
Na varios ocacion nos por a tende cu School di Ayo alavez lo bay wordu usá como un Centro. Pero semper na promer instante e projecto aki ta ser yamá "School di Ayo" (mira e borchi cu a ser poní na e tereno!). Pues na promer lugar e ta un school!
E idea di un Centro pa Ayo y vecindario riba su mes ta completamente na su lugar. Esaki indudablemente lo nificá un adelanto pa Ayo, y tin personanan capacitá den e pueblo aki cu lo ta interesá pa traha den un Centro.
Un edificio escolar (cu su sistema di klas-klas, mobilario y su materialnan), ta limitá logicamente trabao di un Centro. Tambe e school por sufri daño na su mobilario y materialnan más liher cu den un situacion normal. Wel . . . si nos tira un bista na Centro di Bario Noord o Centro di Bario Dakota alomenos nos no ta haya e impresion cu nos ta den un edificio escolar!
Den nomber di nos hubentud y den cuadro di Aña Internacional di Mucha, nos kier a terminá cu un súplica: Ban duna Paradera loque e tin mester di dje AWOR, na aña 1979:

a. Un excelente Centro pa Ayo y vecindario!
b. Un gymnastieklokaal "full equipped" na Paradera pa tur nos muchanan escolar; no poní na Ayo pa solamente un cantidad limitá haci uso di dje!
c. Un bon transportacion publico!

Constructivamente,

MARTINUSSCHOOL
Paradera - Aruba

MARIA GORETTI COLLEGE
ARUBA N.A.
PARADERA

FRANCISCA KLEUTERSCHOOL

MARTINUSSCHOOL	MARIA GORETTI COLLEGE	St.FRANCISCA KLEUTERSCHOOL
Croes, T.M.	Croes, F.J.	De Cuba, F.
Morales-Odor, T.D.	Rosenstand-Lampe, A.M.	
Dirksz-Croes, A.V.	Boekhoudt, A.	Franken, E.
Martijn, G.P.	Boekhoudt-Hoevertsz, D.A.	
Albus-Rasmijn, A.	Farro-Kelly, T.F.	
	Croes-Rozenberg, A.	
Dekkers-Maduro, E.	De Cuba, C.	
Brouwer-Jonkhout, A.B.	Amaya-Amaya, N.	
Van Eer, J.E.	Croes-Vrolijk, B.Ph.	

KLEURENBLIND

SIÉGU PA KOLÓ

"In deze 4 monologen heb ik getracht een beeld te geven van de vruchten die wij (kleurlingen in het algemeen en Antillianen in het bijzonder) vandaag nog (1978) plukken uit ons koloniaal verleden. Hoe diep het geworteld is, hoe geraffineerd wij zijn ingepompt en hoe wij uitgespeeld worden tegen: enerzijds onze eigen rasgenoten en anderzijds tegen de blanken en andersom. Dit, mijns inziens als één van de vele middelen, die gebruikt worden als onderdeel van de verdeel en heers-politiek binnen een uitbuitingsmaatschappij". Aldus Fridi Martina op het programmablad van Siégu pa koló — Kleurenblind.

Fridi Martina heeft vele van deze koloniale vruchten zelf geproefd. Na de dood van haar moeder kwam ze op negenjarige leeftijd in een weeshuis op Sta Rosa, waar ze zeven jaar bleef. Het laatste jaar werd ze voorbereid om als huishoudster in een gezin te werken, wat ze na een vernederende ervaring, weigerde. Ze ging zelf een baan zoeken. Achtereenvolgens werkte ze als cassiere, administratrice en verkoopster, terwijl ze ook nog een opleiding in de boekhouding en de avond-HBS probeerde te volgen. Het lukte niet. Ze voelde zich onzeker en vaak onbegrepen. Haar vriend vertrok naar Nederland en onder het voorwendsel dat ze in Nederland zouden trouwen, kreeg ze toestemming om mee te gaan.
Via de Antilliaanse toneelvereniging Sawaka in Utrecht kwam ze op de toneelschool in Amsterdam, waar ze in 1974 werd aangenomen. Ook hier werd ze weer met het probleem gekonfronteerd dat niemand haar begreep. Men kon niet aksepteren dat ze zich anders uitte dan een Nederlander. Voor de derde keer leed ze aan een maagzweer. Een aantal docenten overwoog, haar van school te sturen, maar Johan Greter, waar ze een goed kontakt mee onderhield, stimuleerde haar toen tot het schrijven van een eigen stuk, waarmee ze zich waar kon maken. Dat werd Siégu pa koló; de eerste opvoering ervan op school was een sukses, wat stimuleerde tot opvoeringen voor een groter publiek, zowel in Nederland als hier op de Antillen.
Nadat het in augustus '78 onmogelijk was gebleken, Siégu pa koló naar Aruba te halen, kon het Arubaanse publiek op Woensdag 17 januari j.l. dit veelgeprezen stuk tóch gaan zien. Na alle publiciteit eromheen krijg je dan de neiging, er met gemengde gevoelens heen te gaan.
Maar Fridi's optreden overtrof onze stoutste verwachtingen, niet alleen wat betreft toneelspel maar ook haar presentatie van een probleem — rassendiscriminatie — waarover al zo ontzettend veel geschreven is. En toch weet ze het zo te brengen dat je geen moment het gevoel hebt dat het afgezaagd of cliché wordt. Integendeel; juist als je aandacht even dreigt te verslappen komt ze weer met een verbluffende originaliteit en felheid naar voren.
Het eerste van de vier verhalen (alle vier gebracht als monoloog) is dat van een Antilliaans meisje dat naar Nederland komt om zich verder te ontplooien, en er al vrij snel

Toneelstuk van Fridi Martina

achter komt dat de luxe en de vrijheid die ze er aanvankelijk dacht te hebben, zeer relatief is.
In het tweede verhaal vertelt een vrouw over haar grote liefde die bij haar in de straat werkt, en over haar ouders die deze man niet willen aksepteren, omdat hij zwarter is dan zijzelf die ietsjes lichter gekleurd is.
In de derde monoloog is ze de vrouw die een — toevallig — blank kind krijgt en de opvoeding van die dochter dan overlaat aan een beter gesitueerde peettante. Zo'n soort opvoeding past beter bij haar blank zijn, denkt ze. Later keert de dochter zich tegen haar — tegen haar armoede en haar milieu — zo sterk zelfs dat ze zegt dat haar moeder dood is.
Als laatste is de maatschappelijk werkster aan het woord, die worstelt met haar kleurkompleksen, en erachter probeert te komen of het wel om de kleur gaat en niet om iets anders.
In deze vier monologen probeert Fridi Martina een boodschap aan het publiek over te brengen. En het mooie is de manier waarop ze dat doet: ze had binnen een kwartier reakties vanuit de zaal; haar gezichtsuitdrukkingen — ze begint verhaal 1 als een jong, knap meisje, ze eindigt verhaal 4 als een rijpe vrouw, — haar bewegingen, haar persoonlijkheid vulde het hele podium; ze gebruikt haar stem en zelfs haar zwijgen voor haar boodschap.
Tegen deze overwegingen vallen kleine schoonheidsfoutjes, zoals een enkele verspreking, in het niet. Zeker als je bedenkt dat het stuk wortelt in eigen ervaring, en ze toch zo reeel is om het niet toe te spitsen op enkel het probleem blanku, kofi ku lechi, lechi sin kofi, lechi ku un tiki kofi, chokolati, mispel, pretu kla i pretu, etc., maar ook aangeeft dat de diskriminatie op basis van huidskleur één van de vele middelen is die gebruikt wordt door de verdeel en heerspolitiek binnen een uitbuitingsmaatschappij.
Al met al een goed stuk.

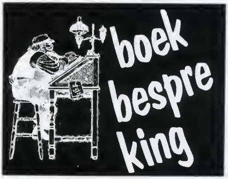
VROUWENGROEP ANGLO:

L. v.d. Briel, I. Statia,
U. Clemencia, M. Guda,
A. Lasten, A. Oster,
O. Thijm, C. Francis

Peoples and Cultures of the Caribbean, an antropological reader

Edited by Michael M. Horowitz

door Alvin Nicatia

Het boek Peoples and Cultures of the Caribbean is een dikke paperback van ca. 600 bladzijden en is voor het eerst verschenen in 1971. Het is een onderdeel van een serie readers over de 'peoples and cultures' van verschillende gebieden o.a. van de Stille Oceaan, het Midden-Oosten en Latijns-Amerika. Het is opgezet als een antropologiese reader en staat onder redaktie van de Amerikaanse antropoloog Michael Horowitz.
Antropologie is de wetenschappelijke studie die tot onderwerp heeft de culturen van de niet-westerse volken in al hun aspekten; sociale struktuur, verwantschap, politieke organisatie, techniek, ekonomie, religie etc. Het boek is ingedeeld in een inleidend essay van de redakteur, gevolgd door dertig artikelen over een achttal aspekten van de Caribiese samenlevingen, geschreven door bekende antropologen. Uit elk van deze acht groepen artikelen zal één artikel besproken worden, zodat een idee gevormd kan worden over dit boek.

The Caribbean as a social cultural area (auteur Sidney Mintz).
De bedoeling van de schrijver is, een aantal kenmerken van de Caribiese maatschappijen naar voren te brengen die over het geheel genomen aantonen dat het Caribies gebied eem specifieke sociaal-culturele eenheid vormt die te onderscheiden is van andere gebieden bijvoorbeeld het Latijns-Amerikaanse. Volgens de auteur vormen de Caribiese eilanden de oudste invloedssfeer van de West-Europese koloniale expansie. Hij vindt dat de gemeenschappelijkheid van het Caribies gebied vooral ligt in de vele overeenkomsten in sociaal-ekonomiese struktuur en sociale organisaties, die het gevolg zijn van de eeuwenlange Europese kolonisatie. Op grond hiervan kan men spreken van dé Caribiese samenleving.

Het tweede artikel is Social stratification and ethnic identification, van Elliot Skinner. Dit behandelt de onderlinge relaties tussen de creolen (afstammelingen van de negerslaven) en de Hindoestanen in een plattelandsdorp in Guyana. Hij laat vooral zien hoe er statusrivaliteiten bestaan tussen deze twee etniese groepen, maar dat deze rivaliteiten toch niet de kontakten op persoonlijk nivo (bijv. tussen buren van verschillende etniese afkomst) verhinderen. De schrijver komt tot de konklusie dat er in die plattelandsgemeenschappen een tendens is van verandering van sociale gelaagdheid gebaseerd op etniese afkomst, naar een sociale gelaagdheid op basis van klasse, die dwars door de etniese groepen heenloopt.
Van Richard Frucht is het derde artikel, A Caribbean social type: neither 'peasant' nor 'proletarian'. In dit interessante artikel wil de schrijver aantonen dat de begrippen 'boer' en 'proletarier' veranderlijke relaties inhouden en geen vaststaande kategorieën zijn. Vooral voor het begrijpen van de maatschappijen van de kleinere Caribiese eilanden is deze opvatting van belang. De schrijver toont dit aan door middel van een beschrijving van de situatie op Nevis (dit is een klein eiland in de buurt van St. Eustatius).

Het volgende artikel is getiteld Patterns of land tenure in the Leeward and Windward Islands and their relevance to problems of agricultural development in the West Indies, geschreven door Herman Finkel.
Zoals de titel al aangeeft gaat het over de verschillende vormen van grondeigendom en grondgebruik op de kleine Caribiese eilanden. Vier eilanden zijn onderzocht; St. Kitts, Nevis, Dominica en St. Lucia.
De konklusie is dat de bestaande vormen van grondeigendom en -gebruik duidelijk verschillend zijn op de vier eilanden, en dat ze in elk apart geval een beslissende invloed hebben op de ontwikkeling van de landbouw. De les die hieruit getrokken is, is dat het sukses van landbouwontwikkelingsprogramma's afhankelijk zijn van de oplossing van fundamentele sociaal-ekonomiese en culturele problemen.
Caroline Legerman toont aan de hand van een in 1961 gedaan onderzoekje aan, dat er tussen vele marktvrouwen in Haiti een samenwerkingsverband bestaat, gebaseerd op bloedverwantschap.
Nancy Solien, een Amerikaanse antropologe, houdt zich bezig met de twee begrippen huishouden en gezin. Zij probeert deze begrippen te definiëren, en de verschillen en overeenkomsten ertussen duidelijk te maken. Zo'n poging is relevant, omdat familieverbanden en alles wat hiermee samenhangt een traditioneel veel bestudeerd onderwerp is van de Caribiese sociologie en antropologie, waardoor duidelijkheid in de gebruikte begrippen geboden is.

Zeer interessant is het artikel van George Eaton Simpson: Belief system of Haitian Voodoo.
Het beschrijft de Voodoo-cultus in Haiti; haar ontstaan o.a. door het gebruik van religieuze elementen en rites door opstandige slavenleiders in de 18e eeuw; haar sociale funktie, en de blijkbaar vruchteloze pogingen van de katholieke kerk en de Haitiaanse regering om de Voodoo te vernietigen. Op blz. 508-511 staat een leuk overzicht van de verschillende kenmerken van een zeventiental loa's (d.z. Voodoo-goden).

De Caribiese antropologie en sociologie (ook wel Caribistiek genoemd) is een tak van de sociale wetenschappen die ongeveer begin 1930 is ontstaan. Sindsdien zijn er ontzettend veel studies gemaakt van de Caribiese samenlevingen, vooral door Amerikaanse en Caribiese sociale wetenschappers.
In tijdschriften zoals Caribbean studies (van de University of Puerto Rico) en de Social and Economic studies (van de University of the West-Indies) hebben altijd regelmatig artikelen gestaan over de Caribiese samenlevingen. Het zijn vooral de Britse Commonwealth-eilanden in het Caribies gebied die het meest bestudeerd zijn. Onze Antilliaanse eilanden steken wat dat betreft erg mager af; er is naar verhouding erg weinig studie gemaakt van onze samenleving. Ik denk dat dit grotendeels te maken heeft met de verschillen in intellektuele ontwikkeling en nationalisme op de Antillen en de Britse landen en eilanden in het Caribies gebied. De Britse eilanden zijn in dit opzicht veel verder dan wij. Zij hebben bijvoorbeeld in deze eeuw verschillende grote staatslieden gekend; en er zijn een aantal internationaal bekende sociale wetenschappers van afkomstig.

Gelukkig begint men de laatste tijd wat meer aandacht te besteden aan onze eigen Antilliaanse samenleving (b.v. studies als Yu'i mama, Man, vrouw en Afro-Curacaose huishouden, Immigrants in Aruba, de werken van Jaap van Soest, etc.).
Het bestuderen van de Caribistiek plus het maken van meer studies van onze Antilliaanse samenleving is van groot belang, vooral in het licht van de op handen zijnde staatkundige onafhankelijkheid. We zouden namelijk veel kunnen leren van de Caribiese landen en eilanden die al eerder onafhankelijk zijn geworden. Bovendien hangt het maken en uitvoeren van een integraal ontwikkelingsplan voor de Antilliaanse eilanden in grote mate af van een wetenschappelijk inzicht in het denken en doen van onze bevolking. En last but not least heeft een onafhankelijk Antillen er zeker baat bij bij zich meer te oriënteren op en eventueel integreren in de Caribiese regio.
In dit kader van Caribistiek moet het boek Peoples and cultures of the Caribbean bekeken worden. Het heeft zijn gebreken; er zijn bijvoorbeeld geen artikelen in opgenomen over het politieke systeem van de Caribiese maatschappij; bovendien is het niet zo up to date meer (de meeste artikelen dateren van 15 tot 25 jaar terug; sindsdien zijn er meer studies en artikelen verschenen).
Afgezien hiervan vervult het een funktie van wetenschappelijke kennismaking met de Caribiese samenleving, waardoor het de moeite waard is. Tenslotte is het ook voor leken een zeer leesbaar boek.

SKOL I KOMUNIDAT
ta un revista di sindikato.
Esei kier men entre otro ku nos tin masha interes pa relashonnan di trabou i situashonnan laboral. Esun ku profundisa su mes den esakinan lo ripara ku hopi trahado ainda ta wordu trata ku masha poko respet dor di nan hefe.
E desempleo aki na Aruba ta pone e trahadonan den un posishon ekstra difisil: mayoria biaha nan ta prefera di traha bou kondishonnan dinegrante ku keda sin trabou.
E artikulo ku ta sigi ta un ehemplo di abuso di trahado. Wongco ta ún saka for di hopi otro empresa. Bien por ta kwalkier otro empresa na Aruba.

WONGCO: "silent girls, (un) holy girls."

Den pakusnan den Oranjestad i otronan na San Nicolas tin hopi hende ta soportando hopi abuso di e doño di pakus. Ora bo bishita e pakusnan mes bo ta tende kon e doño ta papia, rous e trahadonan dilanti di klientenan. Bo por ripara kon e mucha muhenan den pakus ta freeze ora nan tende e stem duro di e doño ta manda nan hasi algo o solamente ta waknan ku un mal wowo. Tin biaha hasta nos a ripara un doño ta para skondi tras di un stand di paña pa skucha kiko e trahadonan tabata papiando.
Tin hende ku tin asina hopi aña trahando den pakus i t'asina domina ku nan spirito ta morto. Uniko kos ku nan por hasi ta atende e klientenan na un manera outomatiko. I nan no por reakshona kontra e doño anke kwanto abuso e komete kontra nan.
Solamente si e persona aki kombersa ku otro ku por kurashé pa kita for di e trabou ei, e por yega asina leu pa tuma un desishon. Un persona,prinsipalmente hende muhe no kasá

por wanta hopi koi abuso, pasobra e mes tin ku gana su mantenshon. (Den un pakus ta e salario minimo bo ta haya) Si e dama aki toka suerte di haya un yonkuman ku e por kasa lo e por sali for di e kalumnia di tur dia ku ta hasié frustra mas i mas.
Bo ta mira tambe otronan ku pa añanan largo 15, 20 te hasta 30 aña ta traha den un pakus. I no kerebo ku nan tin un puesto halto den negoshi, ni ku nan nan lo bai haya un penshon despues. Bendedo ta keda bendedo!!
Nos a tende ku na La Linda, un negoshi di miyones, tin un dama ta traha ya pa mas o menos 30 aña i ta gana e salario minimo, di f. 450,— pa luna.
Den e hoyerianan ta wordu eksigi di e damanan pa nan bin bisti elegantemente tur dia, "met alles erop en eraan". Pero ora bo mira e salario ku e damanan aki ta haya di kual mester wordu pagá transporte, kuminda, paña i hopi biaha e debe halto na e hoyeria, bo ta ripara ku e damanan aki ta traha pa paga debe so, nan no por spar algo.
Nos por korda ku basta tempo pasa un hues a bergonsa Spritzer and Fuhrmann na Korsou. di ta un negoshi di miyones i tog ta paga su trahadonan un salario miserable, i hasta ku nan ta pone man riba kos di e negoshi pa kubri gasto di e bida "elegante" den e hoyeria.
Pa ilustra e situashonnan aki mas miho nos a skohe un pakus di Wongco pa e biaha aki. Esaki no kier men pues ku ta ei den so tin abuso kontra e trahadonan.

Wongco tin 5 negoshi aki riba Aruba: Wongco San Nicolas, Cost Plus, Wongco Nassaustraat, Wonco Koningstraat i Wongco Columbusstraat.

Di e personanan ku a duna nos e informashonnan aki nos no ta publika e nomber

Lokual e mucha muhenan mester hasi mainta: Bari i mop, laba w.c., benta papel di w.c. afo, laba bentananan, tira sushi afo. Nan mester habri warehouse, preis artikulonan ets. Hasta si nan ta mop, nan tin ku laga esaki un banda pa yuda klientenan.
Durante henter dia e muchanan mester traha kontinuamente, nan no mag sinta of para sin hasi nada. Nan mester check hasta pa ladron no koge algo.

Oranan di trabao

Esakinan ta di 8.30 - 6.30. Merdia no ta sera. Tin 2 grupo ta traha. E prome ta bai kas pa kome 12.30 - 1.30. E otro grupo ta bai kome 1.30 - 2.30.
"Mi no ta haya esaki bon pasobra hopi di nos no por alkansa e ora. Tur e ora ta bai pa warda taksi, baña bisti, bin bek".

Punch-clock

Esaki tambe ta opera na Wongco. E ta marka e ora ku bo ta yega trabou. Si bo yega 5 minut of mas ku 5 min. lat bo mester raporta. Si bo no raporta bo ta haya 'Warning letter". Despues a para bira anke bo raporta tog bo ta haya e famoso karta aki.
Pesey un di e mucha muhenan a remarka: "Pakiko raporta? Bo ta haya "warningletter" tog".

Security-guards

Na Wongco tambe tin algun security-guards den servisio. E guards mester kompaña un empleado ora e bai warehouse, ora e bai tira sushi afo, ora e mester kore e van bai hasi respondi.
Unda e mucha muhenan bai e guard ta sigi nan, hasta ora nan bai w.c. e homber aki ta kana ei banda.
E mucha muhenan ta masha disgusta ku e akto aki. Konsekuensia di esaki ta ku bisiñanan ta papia riba e empleadonan, i ta haya un mal impreshon di e situashon aki. Ta parse ku ta reina un deskonfiansa enorme ya ku security-guards ta rondonabo henter dia.

Bendedo

"Ora bo bai traha bo mester akudi na ofisina i yena un formulario. Despues bo ta wordu tuma pa un periodo di 2 luna (proeftijd) despues bo ta firma pa 6 luna, te ora bo hasi un aña. Mi tin 18 aña i mi a kuminsa ku f. 318,—. Te ku awe ku mi ta traha 3 aña mi salario ta f. 360,—. Ainda tin mucha muhenan ku ta traha 3 aña pa 5 aña ganando e sueldo minimo".
Tin empleadonan ku ta yega traha awe i gana mas ku un ku tin hopi tempo den servisio. Pa ningun hende bai reklama Wong ta bisa tur e empleadonan ku nan no mag di bisa otro kuanto nan ta gana.
"Un biaha un kolega a bin reklama mi ku e tin mas aña ta traha kumi i tog mi ta gana mas kune. Mi a bise ku mi no sa kuanto e ta gana i no ta enteresa den esei. Ela bisami ku el lo reklama Wong esaki. Na fin di luna el a bisami ku Wong a hisa su salario ku f. 5,—. Ami ku no a reklama a haya un oumento di f. 20,—. For di bo salario ta wordu kita loonbelasting, AOV i f. 5,— pa spaarfonds. E trahadonan ku tin debe riba nan kuenta ta haya menos den sobra, pasobra e debe ta wordu kita for di e salario".

Kamara di t.v.

Den e pakus tin 15 kamara ta kapta tur kos ku ta pasando den henter e pakus. Tin varios

di e kamaranan ta drai, pues semper nan ta kapta tur skina di e pakus. Den e ofisina tin e aparatonan reseptor i dilanti di nan ta sinta un dama i un kabayero di basta edat. E dos personanan aki tin un buki den kual nan ta nota tur moveshon di e bendedonan, 8 ora pa dia. Tog e bendedonan ta wordu bisa ku e kamaranan ta pa chek e klientenan ku ta horta kos. (T'asina hopi ladron ta drenta Wongco? ¿Piensa el ladron que todos son de su condición?). Ta di kon ta na San Nicolas so tin tur e kamaranan aki?

Les di maestro Wong

Supervisornan i managernan ta haya les di Wong kon pa trata i anda ku klientenan, i tambe kon pa traha i duna orden na e mucha muhenan den pakus.
E mucha muhenan mes a bisa ku Wong no sa kon pa trata hende. Ora ku tin hopi trabao den pakus i e ta ei den, e ta grita e mucha muhenan yamanan pa "stupid supervisor" i "stupid fools". Hasta den un enkuesta ku Wongco a tene, un kliente e reakshona ku Wong no tin manera di anda ku ni duna ordu na e supervisornan, ni e muchanan.
Tin un kaso kaminda un mucha-muhe a hasi un eror. Wong a yamele den ofisina i den diskushon fuerte, e mucha muhenan ku ta traha banda di e ofisina a tende Wong bisa: "Mi ta skop bo". E mucha muhe a puntrele: "Ku kua pia bo ta skop"? Wong: "Ku mi dos pianan mi ta skop bo".

Un di e trahadonan ta konta:

"Mi ta traha basta tempo kaba i enberdat tin masha koi sokete ta pasa. Mi a haya 5 warningletter kaba pa motibo di yega lat, pa no bisti mi uniform, pa motibo di reklama e supervisor, ets. Nan kier pa nos kuminsa traha 8.25 a.m. mientras ku nos no a firma pa esaki. Nos mester kuminsa 8.30 a.m. - 12.30 p.m. i di 2.30 - 6.30 p.m. Ami ta yega lat pasobra mi ta biba demasiado leu i no tin bus of otro transportashon ta pasa ei banda. Mi no por yama bisa tampoko, pasobra no tin telefon, ni na e bisiñanan. Ora mi yega mi ta bisa si pakiko pero, ya bo sa warningletter ta a spera mi kaba. Ya e warningletternan no ta hasi mi nada mi, ta tuma nan trankil".

Skol i Kom.: Pero ta e managernan so ta traha malo asina?
Dama X: No, mi ta kere ku e doño ta mandanan hasi e kosnan ei (pues warningletter).
Skol i Kom.: Van Vuurden di Arbeid en Sociale Zaken a yega di bin aki den?
Dama X: No nunka. Ademas hopi biaha nos ta hiba keho serka dje, e ta duna Wong rason. Pesey mi ta kere ku e ta tuma parti pa Wong.
Skol i Kom.: E luga ta bashi; unda tur e mucha-muhenan ta?
Dama X: Hopi a kita i otro ta off. E managernan i e doño a fastidianan i hasi nan kita. Tabatin mas o menos 80 mucha-muhe trahando pero awor ta banda di 30 so a keda.
Skol i Kom.: Kuanto security-guards tin?
Dama X: Tin un security-guard pafo, un na entrada i un na e porta patras pa esnan ku mester sali bai warehouse. Esaki mi ta haya algo masha ridikulo pasobra Wong ta kere ku nos ta horta su kosnan, ku tur kaminda ku bo move tin un homber bo tras manera... Otro kos ta e kamaranan. Ta bisá ku e aparatonan aki ta chek klientenan ku ta horta, pero si bo ta sinta o para ta papia ku un hende, nan ta bin reklama bo i bo ta haya e bendita warningletter. Pesei mi a bisa ku Wong no ta konfia nos komo bendedo pasobra 8 ora largo e televishon ta chek lokual bo ta hasi. Mi kier sa ku algun di e kamaranan ta skucha kiko hende ta papia tambe!"
Skol i Kom.: Boso nunka a yega di aserka FTA pa drenta den e sindikato?
Dama X: Si. Clarence Richardson a yega di bin papia ku nos pa forma un grupo. Ora nos ta basta hopi ku kier drenta sindikato e lo aserka Wong pa rekonose FTA. Pero pa Kibra e grupo ku nos a forma Wong a kita algun mucha of a mandanan traha na Playa. Wong tambe a bisa nos den reunion ku si un persona di sindikato bin papia ku nos, bisé ku nos no kier drenta den sindikato. Hasta tempo di elekshon el a bisa nos pa no vota pa ningun hende.

Un otro kaso menos agradabel di dama y:

"Mainta na trabou mi a wordu yama den ofisina, i ei den mi a wordu konfronta ku dos recherche. Ku a bisa mi, si mi por a akudi na warda pa papia tokante artikulonan ku ami lo a horta. Loke a pasa ta ku un kliente a pidi mi si mi por a tuma paña p'e, te mayan ora e kobra. E ora ei mi a pone e pañanan riba mi creditcard i duna su famia hibanan kas p'e. Wong a yama recherche i esaki a bisami ku mi a saka paña for di pakus sin duna kuenta di esaki. Despues a bin resulta ku tabata un setup pasobra mi kolega tabata kier mi puesto. Ma ripara ku e doño a perde konfiansa den mi dor di a hiba e kuenta aki recherche sin puntra mi mes kiko a pasa. Mi a disidi di kita".

Un trahado a haya un warningletter di Wong, pasobra "nan" a bisa ku el a uza "obscene language" ku un security-guard (pa kolmo e security-guard no ta tende ni mira bon)

Pasobra e no a "respeta" e warningletter aki el a wordu degrada di supervisor pa salesgirl. Dor ku e no tabatin uniform di salesgirl el a bin traha ku un shimis. E floormanager a menase ku si e no bini ku uniform di salesgirl medidanan drastiko lo wordu tuma kontra dje. El a pidi A.O. i despues e no a bin traha mas.

For di e gía di e inspektor di trabou di Departamento di asuntonan di Trabou i Sosial nos a saka un parti:

TAREA DI INSPEKTOR DI TRABOU

Parti 9 Loke ta konserni trabou di hende muhe.
Un protekshon di hende muhe den e sistema laboral ta nesesario. Aki ta sigi algun motibo:
— un protekshon di e proksimo generashon.
— E sensibilidat mas grandi di hende-muhe pa e influensianan negativo di sierto kondishonan di trabou.
— E posishon mas swak di hende muhe loke ta bin den salarionan abou, i ta un konsekuensia di e konsepto di e lugar ku e hende muhe tin den komunidat i tambe di e poko interes pa e movimento sindikal.
— E situashon ku hende muhe ku ta eherse trabou den un empresa i aserka ta ama di kas, i asina tin un trabou dobel.

Situashon

Kondishonnan di trabou ku por trese e salú di hende muhe den peliger. Un trabou ku ta konsisti di:
— Hisa i transporta kahanan pisá.
— Pusha of trek kos pisa.
— Trabou ku konstantemente un persona ta para.
— Trabou sintá den un posishon mas o menos forsa.
— Trabou den temperatura halto.
Ora di kontrola e nivel di salario e kontroladó di trabou mester pone atenshon spesial riba salario di hende-muhe, ora di kontrola e eksigensianan di seguridat riba e klase di e trabou hasí, i e presensia di materialnan di seguridat.
Tambe ta nesesario, pa unda hende muhe ta traha tin un kamber pa sosega. Den e kaso di hende muhe na estado, atenshon spesial mester tin pa evita peligernan pa salú komo konsekuensia di trabou den empresa, i mester perkura pa den sirkumstansianan asina ningun *retiro sin pedido wordú duna.*

Komentario di redakshon

Ku esaki nos kier a demostra ku hopi biaha deseonan ta wordu presenta, nesesidatnan ta wordu poni riba papel, pero e doñonan no ta kumpli ku nan. Nan ta kumpli solamente ku lo minimo stipula pa lei. Anke kon realistiko, kon humano e nesesidatnan ta, e doñonan di empresanan no ta 'mira' esaki.
Pa e motibo akí tambe nos a bai chek kiko e departamento di Asuntonan di Trabou i Sosial ta hasiendo pa e damanan trahando den pakus i nan situashon.

ENTREVISTA KU Sr. VAN VUURDEN,

di Departamento di arbeid i Sociale Zaken na San Nicolas

Skol i Kom.: Nos a tende ku aki tabata traha bastante mucha muhe mas o menos 80 i awor tin solamente 30. E departamento aki a haya hopi keho di e mucha-muhenan aki ku a wordu kita?

Van Vuurden: Mi no sa; e total tabata riba 150. E kehonan aki riba ta hustifika? Pasobra hopi biaha tin hende ta bin ku loke p'e ta un keho, pa nos ta solamente un informashon. Si bo firma un kombenio ku un doño di trabou i bo no tenebo ne kombenio i na dado momentó e hala bo atenshon i e bisa bo: Si bo kier bai kas bo por bai kas.

E ora mi ta kere ku si bo bai kas e no a kita bo, ta abo a kita. Kisas e mucha-muhenan, ta tin nan kos, pero nan no ta bin, ta te ora nan kaba di kita bo ta weita nan.

Por ta ku nan tin miedo di represaya, kualke kos mi no sa. Esnan ku a bini aki, mi por riska bisa tambe esnan di Playa, nos a tratanan ku tur sorto di frankesa, pasobra nos no tin miedo di nada, basta nan konta nos e kos manera e ta.

Un hende ku bin aki nos no ta bise ku e tin rason. Ta tende, pone riba riba papel pa bai tende di otro banda.

Si e doño di trabou a hasi algo kontra lei i ta hustifika, ta yame papia ku ne i si yega asina leu e trahado ta haya un abogado.

Te asina leu ku mi sa tabatin algun kaso ku e doño di trabao no a handle bon i a kohé i a straight e up.

Skol i Kom.: Den e reglanan di arbeidscontroleur ta para ku nan mester pone mas atenshon na e situashon den kual e damanan ta traha. Mi a mira i mi a tende ku tin masha poko posibilidat pa sosega un rato, pasobra tin hopi kamara (20!!) ta chek nan i kada rato e managernan i supervisornan ta bin molestianan. E mucha muhenan ta konstantemente "on the move", 8 ora pa dia. Pues e departamento kier pa pone mas atenshon na kondishon di trabou di e bendedornan.

Van Vuurden: Wel mi no sa di esei. Si un hende por mustra mi, kontento lo mi kier siña. Ora un hende wordu tuma pa 8 ora e mester traha 8 ora. .

Skol i Kom.: Nan no ta nenga di traha 8 ora, pero nan mester ta 8 ora kompleto "on the move".

Van Vuurden: Anto ta ki tin di malo den esei? Anto e departamento mester weita pa esei no sosode? Si e no ta den arbeidsregeling ni den arbeidswetgeving, anto mi no sa di dje. E no ta un lei. E ta un sugerensia, "lo ta deseable" podise nan ta bisa pa e departamento hasié, pero loke ta deseable i loke ta sosiale wetgeving ta dos diferente kos.

Skol i Kom.: Wongco tin un stel di reglamento. E departamento aki a yega di haya un kopia di e reglamentonan aki?

Van Vuurden: E departamento no mester haya un kopia, no. Si ta un reglamento establesí i mester kumpli ku lei, ta na griffier e mester ta depone.

Skol i Kom.: E departamento nunka a haya un kopia pa chek ku e ta kuadra ku lei?

Van Vuurden: Ta ora un kos pasa bo ta tende. Si e reglamento no ta kumpli ku lei, mi no ta na altura.

Skol i Kom.: Pero ta ken mester chek e reglamento?

Van Vuurden: Nos no mester chek nan. Tende un kos aki, ta ora e problema yega serka nos, nos ta haya sa ku un kos ta kontra lei. Anto e ora nos ta hala atenshon di e hende, of si e ta hasie e ta invalido.

Skol i Kom.: Mi a tende ku Sr. Van Vuurden mes ta trahando riba e reglamentonan di Wongco.

Van Vuurden: Ken? Ami? Pero mi no ta den servisio di Wongco!

Skol i Kom.: Sr. Van Vuurden a haya e reglamentonan i awor ta revisanan!

Van Vuurden: E doño di trabou tabatin despute ku un trahado. Ora hende tin un despute ku un trahado e ta trese e reglamento pa mi mira riba kiko e tabatatin e despute. Pero ami no ta traha riba reglamento. Mi ta bise ku e kos aki no ta sirbi pa tal motibo.

Skol i Kom.: Sr. van Vuurden no a repasa henter e reglamento anto?

Van Vuurden: Mi no t'aki pa repasa e reglamento. Por ta ku e ta asina tanto i no ta esei so mi tin di hasi. E doño ta buska un hende adekuado e ta pag'e. No ta mi ta traha ningun reglamento pa ningun firma.

Skol i Kom.: Mi a papia ku algun mucha muhe ku a kita, i nan a bisa mi ku nan a haya e impreshon ku sr. van Vuurden no ta yudanan.

Van Vuurden: Esei ta nan bon derecho!

Skol i Kom.: Sr. van Vuurden ta kere ku tin un motibo ku nan por a haya e impreshon ei?

Van Vuurden: Esei tambe ta nan bon derecho. Nan ta liber pa pensa loke nan kier.

Skol i Kom.: Nan lo tin un motibo ku nan a haya e impreshon ei.

Van Vuurden: Kiko bo ta kere mi por hinka den un hende. Si un hende bin aki e no tin rason nan bise ku sierto palabra e tin despute ku su hefe, i e bise "ku si bo kier bo por bai kas". E hende ei ta bin bisa mi meskos. Mi puntrele: "Kiko nan a bisa bo" e ta bisa mi ku nan a bise ku si e kier e bai kas. I el a bai kas. Anto e mes a kita sumes. Si un hende no tin rason mi no por dune rason. Mi no t'aki pa please tur hende. Si e tin rason e ta haya, si e no tin e no ta haya. Awor ku bo a puntra mi un kos mi no ta mire masha korekto pasobra mi ta mire komo un insinuashon.

Skol i Kom.: Ta pesei mi a bin serka sr. van Vuurden. Nan ta bisami ku sr. van Vuurden no ta sali na nan defensa.

Van Vuurden: Awor mi kier sa kiko nan kier men ku "sali na nan defensa"?

Skol i Kom.: Nan a bisami ku nan ta kere ku sr. van Vuurden ta traha hunto ku Wongco.

Van Vuurden: Wel, mi ta un homber liber. No ta ku Wongco so, pero ta ku tur hende mi t'asina. Si mi fia lo mi tin ku paga.

Skol i Kom.: Si e damanan no traha un mitá dia nan mester traha 2 dia ku nan ta liber.

Van Vuurden: Mi no sa. Mi no t'aki den pa buska ningun problema di ningun hende. Awor si ningun hende no bini ku su problema mi no ta buske i *mi no kier sa di dje!*

Skol i Kom.: Pero si e aktuashon aki ta kontra lei, mi a kere ku e departamento ta aktua.

Van Vuurden: Kon e por ta kontra lei si nos no sa. Si un hende no bin trese un keho nos no sa. Si ta den e negoshinan nan ta aktua kontra lei, i e trahadonan no trese e problema padilanti, anto mi no ta bai buske!

WONG DILANTI HUES

Clarence Richardson

Pa wak e situashon di e trahadonan di tur banda, nos a tuma kontakto ku señor Clarence Richardson, presidente di Federashon di Trahadornan di Aruba. Ta konosi ku tur ora ku un trahado di kualkier empresa tin problema ku su dunado di trabou e ta of por akudi na FTA pa haya konseho. Ta pesei nos a puntra Clarence si e tabatin kontakto ku trahadonan di Wongco ku kier afilia na FTA?

Richardson: Si, varios biaha trahadonan individual a bin aki pa informashon. Tambe ora mi bai den Wongco komo kliente tin trahado ta puntra skondi kon nan por djoin FTA. Pero bo por ripara un temor grandi serka e trahadonan pa drenta bont. Nan tin miedo pa wordu kita for di trabou. Nan posishon ta masha swak, pasobra nan no ta personanan di ofishi spesialisá. E bendedonan aki fasilmente por wordu remplasa. Asina ku Wong tende ku tin sierto trahado ta purba di buska sindikato e trahado ta wordu kita for di trabou.

Pues nunka no por a forma un grupo, pasobra semper tin un trahado mes ta bai bisa e doño di e empresa ku su koleganan tin intenshon di drenta sindikato. Na un manera fini Wong ta purba di kita e trahadonan o hasi nan kita.

Skol i Kom.: Bo sa ku Wong a yega di bisa su trahadonan ku ki ora un persona di sindikato puntra nan pa drenta sindikato ku nan mester bisa e persona aki ku e trahadonan no kier sindikato?

Richardson: Mi no sa di esei. Pero mi sa ku indirektamente Wong ta chek ken kier drenta sindikato. Fuera di esei sierto supervisornan ta spion kompleto di Wong.

Skol i Kom.: Hopi di e trahadonan ta kita for di trabou pa, segun nan, abusonan ku ta wordu kometi kontranan.

Richardson: Ami a yuda un supervisor bringa un kaso te dilanti di hues i a gane tambe. E persona aki tabata un persona di konfiansa di Wong. E tabata masha ligá na e negoshi. Hasta tabata asina ku e persona aki no por a drenta den otro pakus na San Nicolas, pasobra nan tabata trat'e masha friu i nan tabata sospech'e di ta spiona pa Wongco.

Tabata den un kaso ku e supervisor aki mester a aktua kontra e trahadonan. El a haya ku ta inhusto pa aktua kontra su trahadonan. Despues di trabou e rumannan Wong parse a tene e dama den ofisina i a kuminsa diskuti kun'e. E diskushon a bai asina leu ku e rumannan a tene e dama un kada banda, i segun e dama a bisami hasta SKOP a kai!

E dama a sufri masha hopi pasobra p'e loke el a keda sin hasi no tabata nada grandi, mientras ku pa e rumannan Wong tabata algo sumamente grave. Nos-a yude hiba e kaso dilanti di hues i ela gana Wong.

Aki tin kopia rekorte di newsletternan ku a sali publika den Wongco. E kontenido ta espira e esfera ku tin den e empresa.

Some more complaints...

came about the salaries. Most girls should know that they are getting more than the minimum salary prescribed by the government and extras, and should not complain at all about their pay . . . those not satisfied please apply for a job in another store and see how much they pay. Considering all factors consider WONGCO San Nicolas the best store you could work in . . .

AO Girls one following the other

Up to today there are six girls on AO. Angelia, Mayra, Ada, Rufina, Rosita, Teolinda. One of the main reasons why their resistance is so weak is because of lack of the proper vitamins and minerals. So, starting Monday we will have a few bottles of vitamins in the store for the girls who do not use vitamins at home. Every day the girls can take one. There is no charge for this. Courtesy of the store. However, it cost 25 c.

Silent Girls (un) Holy Girls...

While sometimes there are many things wrong in some girls sections so as the styles that we get in don't sell, or the merchandise from a certain factory is badly made, or there is an older price and a newer price of some things that came in again, or certain pants don't fit because the crotch is too long, or the pant is too short, nobody gets to HEAR these wrong things. No supervisor, no manager and certainly not the boss. This is very wrong and because of lack of communication on your part, salesgirls, and because of stupidity like this, many businesses have gone down the drain. It is forever important to keep a close contact with your supervisor and manager. It is very important to inform us all the time what is good and what is not good, what the customers like and what they don't like. For the customers who speak to you, the salesgirls, YOU are the store, YOU are WONGCO. You must give on this information to the top so that the management can know what to buy more and what not to buy anymore. So, from now on, don't keep your mouth shut, because you have to eat and to do that you have to open your mouth and speak so that the store can better itself.
HAVE A NICE WEEK-END.

It's sad to know that there are still some girls who are degrading the store while all of us are struggling to keep our good name. So, it was a real pity to lose miss (aki ta para nomber i fam. di e mucha muhe, red.) on account of her own fault. We know that there are still more of us in the store doing "crooked" things, and first time you get caught it's the door for those THIEVING UNGRATEFUL ANIMALS. Let us make a TURN in life and have a joyous Xmas.

We again urgently URGE you te keep your eyes open to spot crooks. There is a lot of stealing going on in the store even between our own girls, but nobody is speaking. Nobody cares . . .
If you care about the store — then keep your eyes open and report everything you see to the manager or owner.

Prayer to your Guardian Angel:
Angel of God, to whom His love commits me here, ever this day be at my side, to light and guard me, to rule and guide me, Amen . . .

Wongco newsletter no. 109

Points to improve in the store

(What the girls can do better now)

1. Help the customer that comes in your section right away.
2. Sell your customer — show the customer everything and use your salesmanship and your charms — don't just stand behind your customer looking as if they are big thieves.
3. Always smile and keep yourself in a good mood.
4. Be patient. Have lots of patience with customers, even when you know they are troublesome (vervelend).
5. Don't bunch up and talk too much. Stay in your section and be busy.
6. You must learn to remember prices of items and know what colors you have left and know if you have left in the warehouse and in which warehouse.
7. Girls must come to work with gusto (smaak) — some girls come with such a face you sometimes ask if they are dead or alive.
8. Do not come late.

PRAYER: Lord help us not to be to busy to call on you to be with us at all times, especially when trouble lurks ahead Amen.

About going to the warehouse

The management does not want to hear of any complaints when girls are being sent to the warehouse to help out. Our stores tasks are never simple and those, who do not want to work are simply welcome to quit anytime they want. So, next time, girls, if you have any complaints, don't complain, just say you're not working anymore. We'll be happier without those girls.

About talk in the back of your superiors

Those girls are the biggest sinverguenzas and cowards. If those girls had the guts, they would tell their superior everything in front of their face.

Don't worry, the management knows who and what you are (this is only intended for those "coward" girls).

Good employees don't talk it the back of their superiors; if there is a problem they come and ask their superior to talk is over with them and then solve their mutual problem.

Respect for supervisors and managers

We again mention this because it is lacking between the girls. Brush up on this, because if you don't . . . Don't be fresh and don't answer back.

Girls not attending to customers

Many girls just sit down and fix their section and never minding the customer, never minding the stealing that the customers are doing right in front of them. Get up and help your customers, especially when it's SLOW. If you see suspicious people, get up right away and help them.

More and better manners required by girls...

If you are passing in between two people who are conversing, you should ask excuses. If you see customers coming in you might smile and say: Good morning or Good afternoon.

December 4, 1978

Tin algun PORCONAN cada rato ta yama e resto di e grupo di trahadornan: CHUPADOR ki ora ku nan kier haci un poco esfuerzo pa yuda drecha e situacion deplorabel na WONGCO ku ta birando peor dia pa dia; of empleadonan ta wordu yama CHUPADOR ora ku nan kier ofrece voluntariamente traha overtime. CHUPADOR ta un palabra masha MALUSA aki na WONGCO, pasobra CHUPADOR ta net ESUN ku ta CHUPA PATIN cen cada fin di luna, pero sin haci su best y sin pone ningun interes pa e empresa unda e ta traha . . .

E SINVERGUENZA aki ku no ta produci ta un peliger grandi pa e empresa y pa cada UN di e TRAHADORNAN, pasobra no solamente e ta haci bida mas caru den comunidad Arubano (= pasobra ora e trahador floho ta haci menos, e empresa mester emplea mas hende pa haci e mesun trabao, y e costo di e mercancia mester subi pa cubri e gastonan adicional y asina e trahador floho ta pone costo di bida subi), dus pa ripiti atrobe e porco aki no solamente ta haci prijsnan subi pero e tambe ta pone trabao di tur empleado na peliger, pasobra ora Bo baha productividad den un empresa y ora MORAL ta kaba y ora ningun hende ta pone interes den nan trabao . . . tarde of tempran e empresa aki lo mester sera y pone tur hende na caya y asina termina un servicio ku e empresa ta prestando den comunidad.

WONGCO ta tal un empresa unda un gran parti di empleado a yega na un estado unda nan no ta pone interes mas den nan trabao . . .

PA MIEDO di un paar di PORCO cu ta yama nan CHUPADOR of LEMBEDOR ki ora nan purba di haci nan best.

PERO si bo weita BON . . . fin di luna bo ta WEITA cu NET esunnan cu ta YAMA OTRO CHUPADOR ta net e promernan cu ta bin CHUPA PATIN nan salario fin di luna, maske nan ta AO na cas.

Dus, awor si, abo, un bon y fiel trahador cu basicamente si tin interes den bo trabao realmente por weita e berdad di e PORCONAN ku ta sinta desanima Bo constantemente. Pero si ABO perde bo trabao, NAN si LO NO DUNABO NAN SALARIO PA BO COME.

Ta solamente e empresa unda bo ta traha y ku ta paga bo salario ta merece bo FIELDAD, bo AMOR y bo INTERES DI TRABAO . . . y bo no tin di tin miedo di e sinverguenza-nan ku ta interesa pa bo kita for di trabao door di desanima Bo y door di purba di kibra bo MORAL. No MESCLA ni PAPIA mes cu e SINVERGUENZANAN AKI, pasobra bo AMIGAS nan SIGUR NO TA.

WONGCO ta spera ku lesando esaki — lo algun di boso lo lanta di boso sonyo y cuminsa weita e berdad berdadero — e berdad ku ta konta.

WONGCO ta spera di por conta riba bo cooperacion continuo y WONGCO ta pidi cu bo haci bo best pa cumpli cu bo trabao — pa bo pone mas interes di haci un trabao profesional . . .

Esaki no solamente pa bienestar di nos empresa, pero tambe pa nos tur por goza di mas beneficionan, y mas importante ainda e hecho simpel pa nos por sirbi nos comunidad ku tur nos carinyo mihor ku nos por.

ENTREVISTA KU

Señor WONG

Komo ku tabatin hopi aspekto di e tema aki ku pa nos a keda un pregunta o ku nos kier a tende tambe di e banda di e doño di empresa, nos a disidi di aserka señor Wong, ku ta manager di e filial na San Nicolas.

Nos por bisa ku sr. Wong tabata masha bispou, masha kouteloso pa a konsedi nos e entrevista aki. A tuma nos basta rato pa splik'e ku nos revista no ta wordu publika ni na radio ni na t.v. Ora nos a konvense ainda e mester a yama abogado Lopez pa puntre si tin konsekuensia huridiko. Na final pa kolmo nos mester a firma un papel ku nos lo no pasa e grabashon "life" ni na radio ni na t.v.

Prome ku e entrevista a kuminsa sr. Wong a laga yama sra. Spanner, ku ta floormanager, pa asistiele den kontestashon di e preguntanan.

Skol i Kom.: Boso ta dos ruman ku tin e negoshinan?
Wong: Ehhh . . . nos . . . ehh . . . mas o menos.
Skol i Kom.: Kuanto hende boso tin ta traha?
Wong: Kuanto hende? E ta varia, normalmente banda di 150.
Skol i Kom.: Bo ta bisa ku e kantidat ta varia. Tin hopi ku a kita den kurso di e aña '78?
Wong: Normalmente ta kita komo 100 pa 150 pa aña. Tin hopi turn-over.
Skol i Kom.: Kiko ta e motibonan?
Wong: E motibonan? (señor Wong ta sintie inkomodo).
Nan ta bai Hulanda. Tin ku, laga mi weita, no por ku e trabou, pasobra nos ta un pakus busy i ta rekeri ku bo ta in the move constantly i no sinta pornada; no tin free time anto.
Skol i Kom.: Bo ta bisa "nan no por ku e trabou". Ta e gerensia ta kita nan for di trabou?
Wong: Ahhh . . . den proeftijd si. Si nos ta weita ku nan no por kumpli ku nos rekerimentonan nos ta kita nan for di trabou.
Skol i Kom.: I si e dos luna di proeftijd pasa?
Wong: Si e proeftijd pasa? Depende, tin empleado ku ta riba kontrakt i tin ta vast. Si e empleado ta vast i nos kier kit'e nos ta pidi Departamento pa Asuntonan di Labor i Sosial permiso pa kita pa kualkier rason, ku e no ta produsi bastante o e ta floho o kiko ku ta. I esnan ku ta riba kontrakt, si nan no ta "voldoet" i si nos ta weita ku e enteres den e trabou no ta sufisiente nos no ta renoba e kontrakt ora e kaba.
Skol i Kom.: Bo por duna nos un ehemplo ku boso a pidi permiso pa kita un trahado? (Den 1978 entre 100 i 150 a stop di traha na Wongco, red.).
Wong: Wel, te awor nos por bisa ku nos no a pidi nunka. Nos *no tabatin e nesesidat* di pidi permiso nunka pa kita hende for di trabou. (??????). Emmmm . . . ki otro motibo por tin? Nan ta haya otro trabou na hotel, nan ta move on, nan ta bai Korsou, nanta haya yiu i nan no kier traha mas.
Skol i Kom.: Di e kantidat di 150 ku ta kita pa aña tin algun ku a hiba keho na Departamento pa Asuntonan di Labor i Sosial kontra Wongco?
Wong: Por tin algun (indiferente) Por tin algun.
Skol i Kom.: Pero personanan di e Departamento a bin serka bo?
Wong: Sigur. Por tin algun ku ta keha, ku tin diferente rason, ku nan no a wordu paga sufisiente, tur e kosnan ei i ehhh . . . si nos ta fout nos ta page i si nos no ta fout, mi por bisa si *ku nos no sa ta fout* . . . Por tanatin kaso si pa motibo di e areglo di fakansi.

Sindikato

Skol i Kom.: M'a tende ku den un reunion ku bo tabatin ku e supervisornan bo a bisanan ku bo no kier pa nan drenta sindikato. Esei ta berdat?
Wong: Esei ta berdat!
Skol i Kom.: Pakiko?
Wong: Pasobra nos no ta gusta sindikato. That's number one and only reason and full reason. Mi no ta gusta sindikato, punt.
Skol i Kom.: Bo tin motibo pakiko bo no kier sindikato?
Wong: Si, pasobra sindikato a yega di kritika komersiantenan en general masha malo i dal nan un skop den nan atras.
I e sindikato no tin ningun derechi di hasi esei. Si e kier kritika un persona e por hasi esei, pero no tur e komersiantenan en general. Pesei mi no ta gusta sindikato en general tampoko.
Skol i Kom.: Bo no kier pa bo trahadonan buska nan derecho dor di afilia na un sindikato?
Wong: No, natuurlijk no. Si nan tin un problema nos mes ta handle tur kos direktamente.
Skol i Kom.: Señor Wong ta personalmente kontra sindikato?
Wong: No, no. Mi no ta kontra un sindikato. Si mayoria di e empleadonan ta elihi pa tuma un sindikato nos ta rekonose e sindikato, segun lei. Pero mi no kier, ningun komersiante na Aruba kier pa su trahadonan djoin un sindikato. Ningun.
Skol i Kom.: Bo ta kontra sindikato?
Wong: No, no, no, mi no ta kontra sindikato. Mi a bisa ku mi no ta gusta sindikato, pasobra sindikatonan ta kritika e komersiantenan sin . . . sin . . . en general. I mi no ta weita e rason ei.
Skol i Kom.: Kier men bo no kier pa bo trahadonan bringa pa nan derecho?
Wong: Wrong, wrong, wrong. Nan por bringa nan derecho direktamente. Mi ta prefera nan bring'e nan papia ku nos direktamente.
Skol i Kom.: Pero ora ta un persona so mayoria di biaha e ta sali perdi, pasobra e no tin sosten di ningun hende, mientras ku e doño di negoshi ta bisa "si bo no ta gusta ata e porta ei bai bo kas".
Wong: Esei por ta. Pero mester tin un hende promé ku ta bisa ku e kier algo.
Skol i Kom.: Bon, tabatin trahadonan ku kier a drenta un sindikato. Nan a bai serka un sindikato. Ora señor haya tende bo ta bisa e supervisornan pa buska un manera pa kita e trahadonan aki for di trabou pasobra nan ta trese sindikato den e negoshi.
Wong: Na ningun moda. (Sr. Wong ta drai nervioso riba su stul).
Skol i Kom.: Nos ta haya ku sr. Wong ta trapa derecho di e trahadonan. Nan no mag, skohe un sindikato pa nan haya nan derechonan. Sindikatonan tei pa yuda e trahadonan.
Wong: Si.
Skol i Kom.: Awor sr. Wong no kier pa nan drenta un sindikato.
Wong: Ami no kier, pero si nan kier nan por drenta, no. It's up to them, it's up to them. (Parse Wong a rabia). I don't like it, but it's up to them.
Skol i Kom.: Bo no ta stroba nan tampoko?
Wong (fastidiá) Mi no ta stroba ningun hende.
Skol i Kom.: A yega di sosode ku trahadonan ku a bai papia ku sindikato i despues di tempo nan a wordu kita for di trabou?
Wong: Mi no a ripara nunka. Nunka esei a pasa. Na ningun momento ningun hende a aserka mi ni e supervisornan pa drenta sindikato.
Sra. Spanner: (ku un hari di sorpresa)Nunka esei a pasa, nunka esei a pasa. Por ta ku un hende a aserka e trahadonan skondi, esei mi no sa.
Wong: Por ta ku nan a hasie skondi, pero esei nos no sa.
Sra. Spanner: No ku nos sa?
Skol i Kom.: Si nan a hasie skondi nan lo tabatin un motibo pa hasie skondi?
Wong: Mi no sa.
Sra. Spanner: Nan mester a bisa anto.
Skol i Kom.: Si nan bisa, nan sa ku sr. Wong ta kontra sindikato, nan ta wordu kita for di trabou.

Bari i mòp

Skol i Kom.: Ora e muchanan bin mainta nan tin ku bari i mop e lugar?
Wong: Sigur!
Skol i Kom.: Dikon na Playa si tin hende pa

hasi e trabou ei i aki riba no tin?
Wong: No tin rason partikular. Na Playa tambe e mucha-muhenan ta hasi e trabou.
Skol i Kom.: Den e kontrakto ku e muchanan firma e trabou aki ta wordu konbeni?
Wong: Sigur. Tur hende ora e firma e kontrakto e ta bai di akuerdo pa hasi tal trabou.

Security i control

Den e ofisina nos por a mira un gran kantidat di pantaya di t.v. No por hasta riska bisa ku ni na TeleAruba no tin asina hopi kamara ni pantaya.
Skol i Kom.: E aparatonan aki, pakiko nan tei?
Wong: (ku un smile forsa) Hmmm. Pakiko nan tei?
Skol i Kom.: Kuanto nan ta? 20?
Wong: 20? Pakiko nan tei? Hmmmm. (Sr. Wong forsosamente ta buskando un kontesta). E kamaranan aki? Pa weita riba flur kiko ta pasando si tin hopi kliente of no tin of unda tin mester di yudansa.
Skol i Kom.: E kamaranan ta pa chek e trahadonan tambe?
Wong: Esei tambe ta kai bou di esei.
Skol i Kom.: Di kon e negoshi aki na San Nicolas so tin e kamaranan i na Playa no tin?
Wong: Wel, e negoshi aki tin mucho hopi burako, manera bo por a ripara. Tin un parti aki, un parti aya. Na e otro lugarnan nos tin intenshon di pone tambe, pero te ainda e lugar aki ta un testcase. Nan tei pa security i control.
Skol i Kom.: Ken ta sinta chek nan?
Wong: Ken ku ta.
Skol i Kom.: Ta berdat ku nan ta sinta chek i ta bai reklama e trahadonan ku nan no ta traha?
Wong: Tambe; esei ta internal affair. Si nan ta hasi fout bo ta bisa nan ku nan a hasi fout pa nan no hasie mas.
Skol i Kom.: E ta pa chek si tin kliente ta bai ku kosnan sin paga?
Wong: Tambe.

Security-guards

Skol i Kom.: Bo tin security-guards para na porta dilanti i porta patras. Tambe mi a kaba di mira un security-guard ta kana tras di un mucha-muhe ku a bin di warehouse. Pakiko e mester bai ku e mucha-muhe?
Wong: Security.
Skol i Kom.: Bo ta sospecha ku e mucha-muhe lo bai horta algo den e warehouse?
Wong: Wel, nos . . . eehhhhh . . . nos sa ku tin hende ta koi kos, nos no sa kén ta koi kos. Nos sa ku merkansia ta wordu tuma pasobra konstantemente nos ta haya kaha bashi den warehouse ku ta supose di ta kontene merkansia.
Skol i Kom.: Kier men ta e trahadonan ta koi e kosnan?
Wong: Si, pasobra e warehouse no ta asesible pa ningun hende di afo. Pesei nos tin e security measure ei. (Sr. Wong ta forsa un hari i a bira kora). Meneer ta masha bon informa di nos negoshi, masha bon (fada . . .). Kasi mi por bisa . . .
Sra. Spanner: (ta wak di abou i ta hari deskonfia) Aahhhhh, si!!
Wong: Kasi mi por sa, mi ta bisa ku tin inside help.
Skol i Kom.: Prome ku mi a kuminsa e artikulo aki mi a kana chek ta over di kiko mi ta skirbi pa bo no bisa mi ta gaña. Tur kos ta hechos, facts.
Wong: Aha, aha. Nos no ta gaña. Tur kos ku no ta inside secrets . . . eemmmm . . . mi por bisabo. (Sr. Wong ta bira intrankil, indigná) Ki punto mas meneer tin?

Reklamo

Skol i Kom.: E trahadonan mag reklama ora nan no ta di akuerdo ku algo?
Wong: Sigur nan mag reklama.
Skol i Kom.: Pero ora nan reklama sr. Wong ta bisa nan: "Ata e porta ei, si bo no gusta bo bai".
Wong: Depende ki e reklamo ta. Si e reklamo ta un koi kens, manera pa kita tur mi kamaranan.
Skol i Kom.: Mi no ta kere ku un empleado por bin reklama sr. Wong pa kita e kamaranan.
Sra. Spanner: Si!!
Wong: Reklamo??
Skol i Kom.: Sr. Wong por duna un otro ehemplo ku e trahadonan a bin reklama?
Wong: Kasi no tin reklamo. Ki otro reklamo nos por tin?
Skol i Kom.: Sra. Spanner mester sa pasobra e ta traha den negoshi.
Sr. Wong ta puntra sra. Spanner: Ki mas problema nos por tin?
Señora Spanner ta hisa skouder, sakudi kabes, habri boka manera e kier a hari i a bisa outomatikamente: "Ninguno".
(E kontesta aki a estraña nos pasobra nos a tende ku ta señora Spanner ta hiba e kehonan over di e muchanan pa señor Wong)
Wong: Nos ta tin eehhhh . . . (aki el a pense bon i a keda keto) Boso mes por sa ki otro reklamo por tin.
Skol i Kom.: Nos no ta traha aki den.
Wong: Boso tin sufisiente informashon. Boso tin . . . E ta asina tiki ku ehhh . . . mi no por korda ni uno pa bisabo.
Skol i Kom.: Un kos mi a komprende ku e trahadonan no ta bin reklama pasobra nan ta haya un mal kontesta.
Sra. Spanner i sr. Wong hunto: No, di ningun manera.
Skol i Kom.: Sigur?
Wong: Sigur, sigur; nos ta un di e gerentenan mas liberal.
Skol i Kom.: Kiko ta pasa si nan bin reklama algo ku boso no ta gusta?
Wong: Nada. Si nan pidi p.e. fakansi den desember, nos ta bisanan ku no por.
Skol i Kom.: Awor si nan pidi oumento di salario?
Wong: Oumento di salario? Wel, te ainda ku mi sa ningun hende a bin pidi pa oumento di salario.

Bonus ta goodwill

Skol i Kom.: Kiko ta e salario minimo ku bo ta paga e trahadonan?
Wong: f. 350,— pa luna tur hende anke nan tin 16 of 21 aña.
Skol i Kom.: Ta berdat ku bo no kier pa e trahadonan bisa otro kuanto nan ta gana?
Wong: Wel, esei nos a pidi pa nan no papia ku otro pa bisa kuanto nan ta gana. Esei pa no kousa'rivalry'.
Skol i Kom.: Sr. Wong ta paga e trahadonan bonus?
Wong: No. Ningun hende tin derecho di bonus.
Skol i Kom.: Ta un goodwill di señor Wong pa duna bonus?
Wong: Ta un goodwill di nos pa duna bonus.
Skol i Kom.: Kier men esun ku bo kier bo ta duna bonus?
Wong: Sigur.
Skol i Kom.: No ta asina ku pasobra nan a bende un kantidat ku nan ta haya bonus?
Aki sr. Wong ta sakudi kabes pa nenga.
Skol i Kom.: Nan no ta haya ningun porsiento di e kantidat ku nan a bende?
Wong: No!
Skol i Kom.: Solamente salario?
Wong: (mas afirmativo ainda) Solamente salario!
Skol i Kom.: Tin oumento?
Wong: (un poko desgustá) No tin oumento!
Skol i Kom.: Si un hende kuminsa traha e ta gana f. 350,—. Si e keda traha 10 aña e ta keda gana mes tanto?
Wong: No; pasobra kada aña tin un 'adjustment' na 'cost-of-living' ku ta rekeri pa lei; tur aña set dor di gobierno.
Skol i Kom.: No ta hopi!
Wong: Mi mes ta keha di e persentahe ei, pasobra . . .
Skol i Kom.: E ta halto?
Wong: E ta mucho abou. E 'cost-of-living' sigur a subi mas ku esei.
(Ta masha remarkable ku sr. Wong mes ta haya ku loke e ta paga su trahadonan, esta salario minimo, no ta bastante, pero e no ta paga mas! Aparentemente su konsenshi ta remorde, pero e ansha pa saka mas ganashi, akosto di su trahadonan, ta mas grandi)

Ambiente di trabou

Skol i Kom.: Kon e ambiente ta entre e trahadonan? Nan ta sinti ku nan no por kuminsa algo pasobra nan sa ku tin otro ta bai bisa sr. Wong ku nan ta hasi algo malo?
Wong: No. Kasi no tin hende ta bin bisami kos.
Skol i Kom.: No ta asina ku tin ta spioná pa haya puesto mas halto?
Wong: No; e kosnan ei nunka, pasobra ta produkshon, kon nan ta anda, kon nan ta traha.
Sra. Spanner: (ku un hari inosente) No ta berdat, nos no tin tempo. Semper e doño ta bisa: "Mi'n tende nada".
Bo ta asina druk pafo ku bo no tin tempo pa bai spioná riba hende.
Wong: Mi nos mes no tin tempo pa spioná riba hende.
Skol i Kom.: I e kamaranan ei?
Wong: Esei no ta spion, esei ta kontrol. Tin diferensia entre spion i kontrol. I maske mi kier spiona mi ta spiona (ku enfasis) Ta mi business. Lo mi pas op, si algo pasa, ta mi falta.

"Mi ta skop bo"

Skol i Kom.: Sr. Wong a yega di menasá un trahado aki den?
Wong: Menasá? (asombra) Menasá?
Sra Spanner, ku un hari forsá i sarkastiko: Menasá?
Wong: Den ki forma? Kiko ta un menasá?
Skol i Kom.: Un amenasa personal; bisa e trahado: "mi ta dal bo, mi ta skop bo".
Señor Wong ta drai riba e stul, e ta bira kora i ta 'grijns'; e ta keda keto pa basta rato i despues ta bisa: Mi ta . . . no, kon mi por skop hende. (rabia) Ken ta "abo", ken ta "abo"?
Skol i Kom.: Un persona!
Wong: Na nomber?
Skol i Kom.: Un trahado!

Wong ta insisti: Na nomber, na nomber? Pa nomber?
Skol i Kom.: E kos ei a pasa aki den, esei mi kier sa!
Wong: No ku mi sa, no ku mi sa. Si mi ta dal un skop mi ta dal un skop personalmente. Mi no ta pone den newsletter.
Skol i Kom.: E no ta den newsletter, pero bo a bisa un persona (un dama!)ku bo ta dal'e un par di skop?
Wong: Depende kiko tal persona por a bisami, por a gritami algo di mi mama, mi ta bise: "Mi ta dal bo un skop o mi ta sakabo di aki den, no papia koi loko".
A pasa varios biaha. Tin basta zundramento entre empleada i doño di trabou tin ora. Ora e bira fresko mi no ta tolera e kos ei. Mi ta djis bisanan: "Sali for di aki den promé ku mi dal bo un skop", ora nan mandami den mi mama.
Sra. Spanner: Tin ora algo ta pasa i nan ta bin aki den bon i mesora nan mes (????) ta bira razo, right, nan ta kuminsa grita, zundra, right.
Wong: Ami ta supose di soporta esei?
Sra. Spanner: Esei no ta manera di papia ku un doño tampoko.

Newsletter

Skol i Kom.: Den Wongco San Nicolas ta wordu parti un newsletter. E ta wordu traha aki den mes?
Wong: E ta wordu traha den nos ofisina. (En berdat nos a wak un mashin pa stensel)
Skol i Kom.: Kompila pa miembronan di e ofisina? (Loke nos a mira tabata 3 dama, un kabayero di riba 50 aña i señor Wong).
Wong: Kompila pa . . . (aki sr. Wong ta duda un rato). Si.
Skol i Kom.: E teksto ta wordu traha, e empleadonan tambe tin algo di bisa o ta un hende ta trah'e?
Wong: Tur hende tin inspraak, tur hende por manda un stuk in.
Skol i Kom.: Den e newsletter di 4 di desember '78 a sali e palabranan *chupador, Lembedor, chupa patin.* Señor Wong a yega di chek e newsletter aki?
Señor Wong ta bira kora: Si meneer tin un newsletter kaba, lokual mi ta kere ku señor tin kaba, si meneer ta komprende Papiamento, meneer por *vat e op* pa bon, meneer por *vat e op* pa malo.
(Ku formulashon di e frase aki mes señor Wong ta demostra kon bon e sí sa Papiamento!)
Rabia e ta sigi: Nos no a bisa ningun palabra malo. Nos no a uza ningun palabra malo, ni ku intenshon pa uza un palabra malo. Si algun empleado o algun hende kier tum'e pa malo, nan kuenta.
Skol i Kom.: Señor Wong mes a skirbie?
Wong: Nos. Den un staff. *Ami a aproved e.* Esei ta e final touch.
Skol i Kom.: Nos ta haya ku sierto palabranan ku ta skirbi ei den ta mahos pa bo publika, pa bo duna bo empleadonan.
Wong: Bo por yam'e mahos pa esnan ku tum'e asina.
Sra. Spanner ta agrega: Wie de schoen past trekke hem aan.
Sr. Wong ta kontinua: Si bo lesa e karta den e *volle bedoeling ku nos kier men* e ta Papiamento normal. E ta Papiamento normal, mi no ta weita pakiko e mester wordu tuma malo.
E uniko kos ku tin ei den malo ta ku nos ta yama hende *porko.* Esei ta e uniko palabra ku voluit ku a sali ku ta un tiki grosero, "porko".
Skol i Kom.: Pero e otro tres nan ta pio.
Wong: Bo a tum'e mes malo ku e hendenan ku ta hasiendo abuseria aki den.

Dilanti-hues

Skol i Kom.: Algun empleado a yega di bai dilanti di hues pasobra nan a wordu kita for di trabou o pa algo ku a pasa aki den?
Sr. Wong te reakshona: No ku mi sa, pasobra tur hende te awor aki nan a kita: Nos no a fire ningun hende anto. Nan mes a kita.
Skol i Kom.: Pero no ta un taktika fini di señor Wong pa hasi e hendenan mes kita, pa no tin nodi di fire nan?
Señor Wong ta forsa un hari manera un hende ku bo a catch ta hasi malo i e di: Naturalmente no.
(A sigi un silensio manera despues di un bataya).

De pedagoog die kinderen zelfbestuur gaf

De Unesco wil tijdens het Internationale Jaar van het Kind — 1979 — ook de Poolse pedagoog Janusz Korczak herdenken. Zijn eigen land, waar vele scholen naar hem zijn vernoemd, doet dit al uitgebreid met een Korczak-jaar. Ook verschijnen bij deze gelegenheid nieuwe vertalingen van zijn boeken vol inzichten waarmee hij zijn tijd ver vooruit was. En in het buitenland verwerven de bijzondere mens Korczak en zijn ideeen eveneens meer — verdiende — bekendheid.

Op 22 juli 1878 werd Henryk Goldszmit geboren in het gezin van Warschause intellectuelen. Zijn vader, een bekende advocaat, liet zijn zoon voor dokter studeren. Maar Henryk werd beroemd als schrijver en pedagoog door de boeken die hij onder de naam Janusz Korczak schreef. Daarin uitte hij zijn liefde voor kinderen en zijn begrip voor wat ze nodig hadden en wat hen bewoog. Het was de basis voor zijn onderwijsmethoden. Hoe vooruitstrevend die waren blijkt wel uit het feit dat pas recente psychologische en sociologische onderzoekingen bevestigen hoezeer hij het met zijn opvattingen bij het rechte eind had.
Als student in de medicijnen schreef hij een toneelstuk dat werd bekroond in een literaire wedstrijd. Daarna volgden boeken over het harde lot van arbeiderskinderen in Warschau, maar ook over de kinderen in rijke gezinnen. Zo begon een carriere die verdeeld was tussen schrijven over — en vóór — kinderen en hard werken voor het welzijn van kinderen. Hij ging werken in een kinderziekenhuis. Nadat hij als militair arts was teruggekeerd uit de Russisch-Japanse oorlog, ging hij in Berlijn, Parijs en Londen verder studeren in de kindergeneeskunde.

Werken voor armen

Hij maakte bij de welgestelden naam als kinderarts en stuurde hun hoge rekeningen waarmee hij het geld verdiende om in de armste wijken van Warschau zieke kinderen te kunnen helpen. Maar geleidelijk aan ging hij meer voor opvoeding en onderwijs voelen dan voor de geneeskunde. Hij ging als vrijwilliger mee naar vakantiekampen voor joodse kinderen en later voor katholieke kinderen.
Hij hielp mee een nieuw weeshuis te stichten op het adres Krochmalnastraat 92 dat beroemd werd toen hij tot de eerste directeur werd benoemd. Daarbij bleef hij ook werken voor een katholiek kinderhuis in Warschau. Zijn dokterspraktijk gaf hij op om alleen nog in die weeshuizen medisch werk te doen naast zijn pedagogische taken. In 1909 ontmoette hij de opvoedkundige Stefania Wilczynska en met haar ontwikkelde hij een opvoedingssysteem dat uitging van zelfbestuur voor de kinderen en van respect voor hun persoonlijkheid. Korczak was de mening toegedaan dat de jeugd niet zomaar een periode is van voorbereiding op het leven als volwassene maar een op zichzelf staand stadium in het menselijk bestaan met eigen normen en waarden. Nog eens riep het Russische leger hem voor een oorlog op in 1914. Al zijn vrije uren wijdde hij toen aan het maken van aantekeningen voor wat zijn belangrijkste boek zou worden: Hoe je van een kind houdt.

door Beata Babad Gellusseau

Schrijven en doen

Toen hij in 1918 terugkeerde in een onafhankelijk Polen nam hij zijn werk weer op in het weeshuis dat Stefa Wilszynska draaiende had gehouden. Meer en meer werk nam hij op zich. Hij doceerde aan de vrije universiteit en vele andere instituten tot en met de kweekscholen voor kleuteronderwijzeressen. Hij adviseerde officieel kinderrechters. Hij stichtte een weekblad voor en door kinderen, Maly Przeglad (Kleine revue), dat een groot correspondentienet over heel Polen liet ontstaan. Hij hield een wekelijks radiopraatje dat zeer populair werd. En hij schreef nog een toneelstuk (De senaat der krankzinnigen) dat dit jaar weer wordt opgevoerd in Warschau.
In de kindertehuizen zette hij zijn theorieen over opvoeding om in de praktijk. De methoden voor karakterontwikkeling die hij daar toepaste in zijn "levend laboratorium" zorgden ervoor dat steeds maatschappelijke werkers en opvoedkundigen uit heel Polen naar de Krochmalnastraat kwamen. Korczak had ook originele studiebeurzen: in ruil voor dagelijks drie uur werk met de kinderen konden twintig studenten bij hem studeren en logeren. Hij stond erop dat deze twintig voortdurend notities maakten van alles wat hun opviel en dat werd dan besproken op bijeenkomsten in het tehuis. Hij trainde zo opvoeders terwijl hij jongeren door hun universitaire studie hielp.

Tot het bittere eind

De laatste periode begon in 1940 toen de Duitse bezetters de tweehonderd kinderen van het tehuis aan de Krochmalnastraat naar het getto brachten met de leerkrachten. Korczak zat enige tijd in de gevangenis omdat hij had geprotesteerd tegen het inbeslagnemen van een vracht aardappelen die voor de kinderen was bestemd. Vroegere leerlingen kregen met steekpenningen gedaan dat Korczak werd vrijgelaten en hij had kunnen onderduiken buiten het getto. Maar hij verkoos naar zijn kinderen terug te keren. Hij probeerde voedsel voor hen bijeen te brengen, troostte hen en zag kans, hoe ziek en vermoeid hij ook was, de moraal hoog te houden. In 1942 nam hij zelfs nog de leiding op zich van een tweede weeshuis. Hij schreef nog een boek dat onder de titel "Het Aanbod" een soort testament bevat en een dagboek met zijn gedachten over de dood die hij op handen wist. Het einde kwam in augustus 1942 toen het getto werd opgeheven en tienduizenden joden naar de concentratiekampen werden gestuurd.
Zijn vrienden hadden herhaaldelijk geprobeerd Korczak ertoe te bewegen uit het getto te vluchten toen het nog kon. Maar hij had steeds geweigerd. Hoe zou hij verder kunnen leven als hij zijn kinderen in de steek liet op hun laatste weg naar de gaskamers? Zelfs toen de SS-officier die belast was met de deportatie, aanbood hem te sparen, wees hij dit af. Op 5 augustus 1942 liep Korczak met het jongste kind in zijn armen voorop in de ordelijke stoet kinderen. Naast hem Stefa Wilczynska. Kalm liepen ze naar het verzamelpunt. Een goederentrein bracht hen naar het kamp Treblinka.

JANUSZ KORCZAK

herdacht als pionier in de opvoedkunde

Het weeshuis was een democratische republiek met een eigen wetboek

Jacques Dodink heeft in het Bastilledistrict van Parijs een atelier voor damestassen. De nu 58-jarige beleefde zijn jeugd in Warschau waar zijn moeder met hem em zijn broer introk bij het gezin van een tante — acht mensen in één kamer die ook als keuken dienst moest doen. Uit die benauwde, armoedige omstandigheden werd hij verlost door opneming in het tehuis van Janusz Korczak. Die tijd herinnert hij zich nog als de gelukkigste van zijn leven.

"Ik was diep onder de indruk van het ruime moderne gebouw met centrale verwarming en de twee grote slaapzalen: één voor 51 jongens en één voor 56 meisjes. Als alle nieuwelingen werd ik onderzocht door dokter Korczak, die met twinkelende blauwe ogen achter zijn brilleglazen grapjes maakte en me op mijn gemak stelde.
De dagen begonnen om zes uur. Om zeven uur was het ontbijt en dan ging ieder naar zijn school. Zaterdag had ik vrij, maar zondag was er weer les. De katholieke kinderen die dan vrij hadden, sliepten ons dan vaak uit.
Na school hadden we allemaal taken in het huis dat niet veel personeel had. Alleen de kokkin en haar twee assistenten. Na die taak waren we vrij tot het avondeten. Om half negen moesten we in bed liggen. Een leraar of dokter Korczak zelf las dan voor. Soms speelde iemand viool of was er muziek van de grammofoon".

Directeur voor de kinderrechtbank

"Zelfbestuur was het uitgangspunt van Korczaks systeem. Het belangrijkste instituut daarbij was de kinderrechtbank die vonnis wees over vergrijpen als beledigingen, klappen, diefstal, verwaarlozing van huishoudelijke taken en gebrek aan discipline. In die twee laatste gevallen waren het leraren die de klacht indienden. De rechtbank bestond uit vijf kinderen van twaalf tot veertien jaar, aangewezen door loting uit de groep die deze week niets misdaan had. Een leraar was griffier maar hij stemde niet mee. Er was geen hoger beroep mogelijk als hij zaterdagochtend de vonnissen voorlas.
Er was een wetboek opgesteld door dokter Korczak waarvan de artikelen gewoon waren genummerd tot en met honderd. Daarna was het artikel tweehonderd, driehonderd, vierhonderd tot en met duizend om alles indrukwekkender te maken. Artikel één tot en met artikel 99 ging over zo geringe zaken dat er geen formele klacht kon worden ingediend. Artikel 100 hield al in dat een straf mogelijk was. Zo kon volgens artikel 800 het "burgerrecht" voor een week worden afgenomen. Artikel 900 was er voor gevallen dat het vergrijp zo ernstig was dat de veroordeelde de hulp van een schoolmakker nodig had om zijn gedrag te verbeteren. Artikel duizend betekende wegsturen uit het huis — het werd zelden toegepast".

Besluit bij volksstemming

"Dokter Korczak zelf moest menigmaal voor deze rechtbank verschijnen. Hij had een pupil aan zijn oor getrokken, iemand in de hoek gezet of gesuggereerd dat een meisje iets had gestolen. Vaak verklaarde de rechtbank hem onschuldig of zag hij van straf af na een spijtbetuiging van de verdachte, maar één keer werd hij veroordeeld onder artikel 100. Zelf ben ik wel gevonnist volgens artikel 800, maar ik heb ook als rechter gefungeerd, iets wat als een grote eer gold. Eens diende ik een klacht in tegen een leraar op mijn school die me met een lineaal op mijn hand had geslagen. Dat ergerde me des te meer omdat in het weeshuis nooit een klap werd gegeven door de staf. Na mijn klacht ging mevrouw Stefa naar de directeur van de school en korte tijd later was de leraar weg.
Ik heb het ook meegemaakt dat ik in rang werd verlaagd door een "volksstemming" — zo'n plebisciet was door dokter Korczak ingesteld om alle kinderen te laten oordelen over zaken die allen aangingen. Op die manier werd ook over nieuwe pupillen geoordeeld, eerst een maand nadat ze in het huis waren gekomen en dan nog eens als ze er een jaar waren. Bij die tweede volksstemming kreeg men dan zijn rang: onaangename nieuweling, matige huisgenoot, huisgenoot of makker.
Elk jaar in januari kon iemand die naar een hogere categorie wilde een aanvraag indienen bij de "regerende raad" — een college dat bestond uit tien kinderen onder voorzitterschap van een leraar die tevens secretaris was. Het hoogste orgaan was een parlement van twintig kinderen uit en door de pupillen gekozen. Dit twintigtal keurde voorstellen van de raad goed of wees ze af, besloot over de organisatie van bepaalde feesten en kon zelfs worden gevraagd of een pupil toegelaten of afgewezen moest worden".

Vechten toegestaan

"Er was een speciale brievenbus voor correspondentie tussen leraren en kinderen. Dokter Korczak dacht dat de kinderen zich gemakkelijker op papier zouden uiten dan in een confrontatie van aangezicht tot aangezicht met volwassenen. Mevrouw Stefa of de dokter lazen op zaterdagochtend het nieuws voor, dat over allerlei onderwerpen kon gaan maar natuurlijk altijd de beslissingen van de rechtbank bevatte.
Er was ook een muurkrant waarvan ik me altijd één bericht zal herinneren: "Mevrouw Stefa vraagt iedereen haar niet met juffrouw aan te spreken". Ze is nooit getrouwd maar vond het bij haar leeftijd beter passend als mevrouw aangesproken te worden.
Ook in zo'n modelinstituut vochten de kinderen wel eens. Dat mocht ook, maar dan in de recreatiezaal met getuigen erbij. Voorwaarde was dat de vechters ongeveer even sterk en oud waren en dat het gevecht werd gestaakt voor er bloed vloeide. Zodra ik een bril moest dragen mocht ik niet meer vechten — dat was te gevaarlijk.
Op zaterdagmiddag gingen we onze families bezoeken maar eerst was er dan de schoeneninspectie. Liefdadigheid hield het tehuis in stand en de kleren die we droegen waren geschenken. Kinderen die zich goed gedragen hadden kregen speciale zaterdagschoenen die bijna gloednieuw waren. Kleren en schoenen zijn belangrijk voor kinderen en ik weet nog wel dat ik eens gehuild hebt toen ik het moest doen met een stel aftrappers".

Toneel tot het laatst

"Er was van alles te doen. We hadden een timmerwerkplaats waar we speelgoed maakten. De meisjes borduurden. Sommigen leerden vioolspelen en we hadden zangkoren. Er er waren steeds toneelvoorstellingen.
De laatste was in het Warschause getto op 20 juli 1942. Ze speelden toen de Boodschapper van Tagore, waarin de hoofdpersoon een jongetje is dat ziek in bed ligt en droomt dat hij toch in staat is om met andere kinderen te spelen tussen de bomen. Hij sterft met de troostende belofte dat hij zijn vrijheid zal herkrijgen. Een paar weken later leefde niemand meer van de spelers en de toeschouwers.
Ikzelf had met mijn moeder Polen verlaten in 1937. Naar Frankrijk waar een broer werk had gevonden. Beiden zijn gedeporteerd en nooit teruggekeerd. Ik ben gered door een boer en hoorde na de oorlog hoe het met dokter Korczak en zijn kinderen was afgelopen.
Die jaren in zijn huis zijn gelukkig geweest. Hij leerde me eerlijk te zijn tegenover anderen en tegenover mezelf. De beslissende periode van mijn jeugd bracht ik door in een sfeer van vertrouwen en verdraagzaamheid. Dat heeft me de kracht gegeven de moeilijkheden van het leven te boven te komen".

GRAWATA

Gelukkig is thans ook het probleem opgelost wie straks Betico Croes moet kronen tot Koning van Aruba. Dat zal gebeuren door pater Driessen. Hij is de enige die een komplete Byzantijnse mis kan verzorgen. Tegen de tijd dat het zover is zal de pater — nu nog direkteur van de APA — gepensionneerd zijn, waarna hij benoemd zal worden als Patriarch aan het Hof van Betico. Aangezien dit geen fulltime job kan zijn, zal de Patriarch de rest van de tijd fungeren als hof-kok.

●

Wij vernemen dat binnenkort de benoeming valt te verwachten van ex-waarnemend commissaris Remie Zaandam tot waarnemend partijleider van de MEP.

●

Awor ku a stasiona un kuerpo di bombero profesional na San Nicolas, varios kas i edifisio a kima kompleto.

●

Iedere keer als wij weer zo'n glas heerlijk, fris, helder bruin, water drinken, dan denken wij vol trots: "Aquanova! Een wereldprimeur"!!

●

Vergeet u niet in deze moeilijke tijden een paar kwartjes extra te doen in de kollektebus t.b.v. uw noodlijdende supermarkteigenaar? De bus staat direkt naast de kassa. Namens de ATSA, dank u.

●

Het vorige nummer van Skol i Komunidat verscheen later dan normaal, omdat de boot met papier in Afrika was blijven steken, zo werd ons van VAD-zijde medegedeeld.

●

Ya ku no tin plaka mas pa paga e amtenarnan, Gobierno Insular di Korsou i di Aruba i Gobierno Sentral a yega na un akuerdo ku Sevecu i Atsa pa paga e trabadonan di Gobierno ku bon pa alomenos nan tin kuminda.

●

Awor a sali na kla kiko MLA di Spanner ta nifika: Moribundo Lagá Atras.

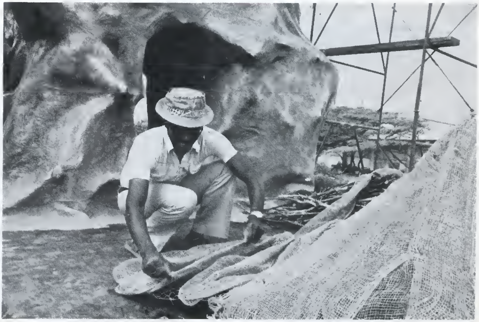
Zo ontstaat het

foto's: Rinus de Graaff

We hebben weer met bewondering gekeken naar de floats. De meesten hebben er geen weet van hoe dat allemaal ontstaat. De foto's op deze pagina laten er iets van zien. De groep Bankanaden, die het onderwerp Bruhatera uitbeeldde, probeert met de eenvoudigste en goedkoopste materialen de mooiste dingen te maken. Betonijzer, kippegaas en papiermaché zijn de voornaamste attributen. De geraamtes van betonijzer worden gelast, waarna met gaas de gewenste vormen worden aangebracht. Kreatieve personen, en die zijn er genoeg op Aruba, kunnen daarbij niet gemist worden. Met krantepapier en glutofix wordt alles beplakt. Op deze manier krijgt men de leukste resultaten.

GRAWATA

Geachte meneer de redakteur,

Vroeger dacht ik altijd dat de kerk een plaats van liefde was, maar meneer Pastoor heeft ons zijn tuin uit geschopt. Ze zeggen toch ook altijd "Gaat heen en vermenigvuldigt u"? Ik ben nu heiemaal in de war. Wat moet ik doen?

Gebroken Hartje, Paradera

Lieve Gebroken Hartje,

Wij denken dat meneer Pastoor ook een beetje in de war raakte. Treur maar niet, er zijn nog zoveel andere mooie plekjes op Aruba.

●

't Jaar van het Kind van de rekening.

●

Maandenland hebben wij ons afgevraagd aan welke mysterieuze ziekte Remie toch plotseling is gaan lijden nadat bekend werd dat hij niet tot commissaris benoemd was. Totdat hij in een radio-interview eens verklaarde: "Ik ben MEP in hart en nieren", toen was alles opeens duidelijk.

●

Si Hulanda mester haya un winter pisá e aña aki atrobe anto ta henter Eerste i Tweede Kamer lo bishita Antias pa un' werkbezoek!

●

Habitantenan di Ayo a pidi Gobierno i Obispo pa traha un misa spesial na Ayo. Nan no ta bal Sta. Cruz mas, pasobra e pater di Sta. Cruz ta kontra nan skoi.

●

E artikulo di WONGCO a dal duro. (By the way un señora doño di un pakus den Nassaustraat su kara trose!

Er heerst enige verwarring over het politieke kantoortje op Madiki. Vele mensen denken dat dit kantoortje, dat vroeger van de RUBA was, nu van de AVP is geworden. Dit is echter niet juist. De AVP en RUBA zijn namelijk onderling van kleur gewisseld. De AVP, die vroeger groen was, is nu blauw geworden en de RUBA, die vroeger blauw was, is nu groen. Het kantoortje, dat vroeger blauw was en nu groen, is dus nog steeds van de RUBA.

ABONNEMENT

Geachte lezer,

Als u zich wilt abonneren op Skol i Komunidat, vul dan onderstaand formulier in en stuur het zo snel mogelijk naar het volgende adres:

SKOL I KOMUNIDAT, REAMURSTRAAT 2, ORANJESTAD, ARUBA, NED. ANT.

Wij verzoeken u uw check samen met het formulier te versturen.
Ook kunt u het geld storten op onze bankrekening: A.B.N. nr. 31.47.886.

JA. Ik wil mij abonneren op het maandblad Skol i Komunidat voor de prijs van:

- ☐ *Antillen:* *NAf. 12,50 per 10 nummers*
- ☐ *Nederland:* *NAf. 16,— per 10 nummers*
- ☐ *Overige landen:* *NAf. 17,— per 10 nummers*

(a.u.b. aankruisen wat op u van toepassing is).

NAAM: ....

ADRES: ....

....

Gelijktijdig
- ☐ *stuur ik een check*
- ☐ *stort ik het bedrag op uw bankrekening.*

Handtekening ....

ABONO

Kerido lektor,

Si bo ta interesá pa aboná riba e revista Skol i Komunidat, yena e formulario aki bou i mandé mas pronto posibel pa nos na e sigiente adres:

SKOL I KOMUNIDAT, REAMURSTRAAT 2, ORANJESTAD, ARUBA.

Nos ta suplikabo pa manda bo check huntu ku e formulario.
Tambe ta posibel pa depositá e suma riba nos kuenta bankario: A.B.N. nr. 31.47.886.

Si, mi ta interesá pa aboná riba e revista Skol i Komunidat pa e prèis di:

- ☐ *Antiyas:* *NAf. 12,50 pa 10 numero*
- ☐ *Hulanda:* *NAf. 16,— pa 10 numero*
- ☐ *Otro paisnan:* *NAf. 17,— pa 10 numero*

(Por fabor, marke un x den loke ta aplikable pa bo).

NOMBER: ....

ADRES: ....

....

Adhuntu mi ta
- ☐ *manda un check*
- ☐ *depositá e suma riba boso kuenta bankario*

Firma ....